

Laibacher Diöcesanblatt.

Nr. VIII.

Inhalt: 44. Erledigung über die im Jahre 1890 abgehaltenen Pastoral-Conferenzen. — 45. Sammlung für die Ueberfluthungen in den Gemeinden Weißenfels, Ratjach, Kronau und Lengensfeld. — 46. Chronik der Diöcese.

1891.

44.

Erledigung über die im Jahre 1890 abgehaltenen Pastoral-Conferenzen.

Die Betheiligung an den vorjährigen Pastoralbesprechungen war eine sehr zahlreiche. Es versammelten sich nämlich an den zwanzig Decanatsorten im Zeitraume vom 18. Juni bis zum 27. October zu den angeordneten Conferenzen 377 Diöcesanpriester, worunter 10 Ordensgeistliche. Lobenswerth ist auch der Eifer, mit dem sich nicht nur die hiezu verpflichteten jüngeren Priester, sondern auch ältere Herren, mitunter Pfarrer, an der schriftlichen Beantwortung der gestellten Fragen betheiligten. Im ganzen wurden den Herren Decanen 291 Elaborate überreicht.

I.

1. Die erste Frage, den Einfluß und Wichtigkeit, Gefahr und Nutzen der Presse betreffend, sowie das Verhalten des Katholiken im Allgemeinen, des Priesters im besondern ihr gegenüber, wurde überall als recht zeitgemäß anerkannt und auf allen Conferenz-Stationen mit wahrer Begeisterung erörtert. Es liegen über diesen Gegenstand 78, mitunter sehr ausführliche schriftliche Ausarbeitungen vor. Als Beispiel einer Lösung dieser Pastoral-Conferenz-Frage folge nachstehend das fast ungeändert gelassene Elaborat des Herrn Pfarr-Cooperators Fr. Gornik.

O pismenosti. (Tisek.)

Poročati mi je o pismenosti. Vprašanje je zelo važno, in, smem reči, eminentno praktično.

Vso tvarino si moremo razdeliti v štiri glavna vprašanja.

I. Prvo bi se glasilo: Kólike važnosti je pismenost (tisek), in kakó vpliva na človeštvo?

„Žalosten razgled se nam odpira pri nastopu naše vlade, — takó pišejo sv. Oče v svoji prvi okrožnici —

kamorkoli se ozremo. Povsod se zaničujejo in prezirajo najviše resnice, ter se s tem izpodkopuje podlaga, na kateri se stalno ohrani človeška družba“. — In zopet v zadnji svoji okrožnici (10. jan. 1890): „Očitno je, da ljudje dan za dném prezirajo in zametavajo duhovne dobróte . . . Gledati moramo krivice in zasramovanja, kakoršnih prejšnje, z duhom krščanske vere prešinjene dóbe niso poznale, pa bi jih gotovo tudi ne bile trpele. Dušno izveličanje prav mnogih je zaradi tega v največi nevarnosti . . . Spominjajte se vedno, častiti bratje, da preti dandanes najviši in najpotrebniši stvari, sv. veri, silna, silna nevarnost.“ Takó sv. Oče.

Vriva se samo ob sebi vprašanje: kakó je mogoče, da je človeštvo takó globoko zabredlo? Od kod izvira tólika brezbožnost?

Sta posebno dva glavna vira. Slaba, brezverska šola, in pa slaba, protiverska pismenost.

O prvi molčim; torej le o drugi nekoliko besed.

Med najmenitniše iznajdbe človeškega uma moramo prištevati tiskarstvo; med glavne pripomočke k duševni izobrazbi pa pismenost.

Dà, dobra knjiga, ona je neprecenljive vrednosti. Saj prav ona je naša dobra, tečna dušna hrana. Kar velja o dobri knjigi, isto velja o dobrem časopisu. Dà, še več; dobri časniki so dandanes še večje veljave, kakor dobre knjige. Kajti, debele knjige prebirati, in naj so tudi najboljše, marsikdo nima časa, drugim manjka trdne, vztrajne volje.

Vse drugače pri časniku. V njem se obdelujejo vsa važna vprašanja, naj so že verska ali vednostna, politična

ali gospodarska; in vsa ta vprašanja se obdelujejo na kratko, obdelujejo dan za dném. Ni čuda torej, da sedanji svet vso svojo učenost zajema navadno le iz časnikov. Iz tega pa sledi, da kakoršni so časopisi, tako je tudi ljudstvo; in to tem bolj, ker ravno časopisi delajo javno mnenje.

Tega tudi ni prezrl sovražnik krščanstva. Dobro vedoč, koliko vplivata na človeštvo knjiga in časopis, hotel si je osvojiti pismenost. In, žalibog, posrečilo se mu je; posrečilo v toliki meri, da zamore ponosno reči: Napolnili smo mesta in vasi, palače mogotcev in kože delavcev; naš je državnik in kmet, naš rokodelc in delavec. — Žalostno je to, pa je resnično.

Protiversko časopisje — to je najhujši in najmočnejši sovražnik krščanstva; sovražnik, ki v več ozirih prekosi vse druge sovraže, s katerimi se je morala Cerkev bojevati do današnjega dné. Ne rečem namreč, da v prejšnjih časih Cerkev ni imela sovražnikov. Dà, imela jih je; imela tje od svojega početka. A takó očitnih, takó nesramnih, takó splošnih, takó zvitih, takó vztrajnih sovražnikov, ki bi se bili takó zavestno in pa s tolikim vspehom bojevali zoper vse, kar je katoliško: takih sovražnikov, menim, da Cerkev do sedaj še ni imela. Je sicer vsa cerkvena zgodovina, posebno zgodovina prvih časov, pisana s krvavimi črkami; a pri vsej svoji žalosti je imela Cerkev vendar-le preveliko veselje, da se njeni otroci preseljujejo v večno veselje. Pri sedanjem nekrvavem boju pa se joka, videč, kakó njeni otroci hrbet obračajo večnim resnicam, ter se, zametujoč edino zveličalna sredstva, ki nam je je podelilo božje usmiljenje, pogrezujejo v večni propad. Splošen odpad od Boga, splošna npravna sprijenost — oboje znak sedanjega časa: — to je sad, ki dozoreva iz semena, ki ga je vsejalo in ga še seje protiversko časopisje. V dokaz navedem zopet besede sv. Očeta. V okrožnici do Portugalskih škofov (14. sept. 1886) pišejo med drugim: „Saj poznate čas, častiti bratje: od ene strani nenasitljiva poželjivost po branji; od druge strani pa táko preplavljenje s slabimi spisi! Težko je dopovedati, káka nevarnost pretí iz tega za npravnost in vero. — Zató pa si na vso moč prizadevajte, da z neprestanim svarjenjem in opominjevanjem ljudi odvrčate od takó sprijenih studentev, ter jih vóдите k dobrim. K temu bo zelo veliko pripomoglo, ako se z Vašo skrbjo in pod Vašim vodstvom ustanové časopisi, ki naj primerno podajajo lek proti hudemu strupu, ki se ponuja od vseh strani.“

In zopet v okrožnici do italijanskih škofov (15. febr. 1882):

„Pismenost se mora spodbijati s pismenostjo; óne umetnosti, ki zamore največ škodovati človeštvu, se moramo takó posluževati, da bode človeštvu na korist. V nji moramo iskati zdravila, ker tudi iz nje vre hudi

strup, preteč človeški sreči.“ Enako pišejo tudi v drugih pismih, ki jih pa ne navajam, ker mislim, da sem že s tem vsaj površno osvetil prvo vprašanje.

II. Drugo glavno vprašanje je: Kakó naj se vedejo katoličani navzlic slabi pismenosti? To vprašanje je že bolj omejeno, naglasujoč le vedenje katoličanov, in to nasproti slabi pismenosti.

Kratek odgovor na to vprašanje sledi naravno že iz do sedaj rečenega. Če namreč slaba pismenost takó slabo vpliva na človeštvo sploh; ako ona spodkopuje vero in npravnost, ter takó človeka odločuje od Boga in njegove resnice: potem pač ne more veljati drugo pravilo kakor le: Varuj se slabih knjig in slabih časnikov; nikar jih ne sprejemaj v svojo hišo; nikar jih ne beri! Čeravno pak je stvar že sama ob sebi takó očivestna: vendar mislim, da ne bo odveč, ako se pri tej točki nekoliko pomudimo.

Torej vprašam: 1) Ali sme katoličan brati slabe, protiverske knjige in časopise? — V obče odločno rečem, da ne. Le izjemoma bi smel tak katoličan, ki je takó utrjen v sv. veri, da se ni bati, da bi mu jo slabo berilo omajalo, brati protiverske spise; pa tudi tále tedaj, ako bi mu bilo n. pr. zavračevati zmoto ali pa braniti sv. vero. Pa še v tem slučaju bi bilo skoro treba delati iz izjem izjeme, kakor bomo še pozneje lahko uvideli. — Sicer pa nobeden ne sme brati takih spisov, naj se mu že podajajo v kterikoli obliki. In zakaj ne? Zató, ker táko branje postane prej ali poznej bližnja priložnost sama na sebi k smrtnemu grehu. — Vsi dobro vemo, kaj je bližnja priložnost sama na sebi, da je namreč vsaka táka vnanja stvar, ki človeka stavi v verljivo nevarnost, da se smrtno pregreši, in to vsled splošne lastnije vseh ljudi. In ravno tó trdim o rednem branju slabih spisov. Protiverski in nenpravni spisi niso nevarni le za enega ali družega, marveč oni so splošno nevarni, in sicer zavoljo naše popačene nature. Da je to resnica, spričuje nam skušnja; ker kakó bi sicer zamogli tolmačiti takó splošen odpad od verskih načel, in takó splošno sprijenost?!

O táki priložnosti pak nam daje pravilo morála: Kdor se v verjetno nevarnost smrten greh storiti prostovoljno podá, ali prostovoljno v nji ostane: on že s tem smrtno greši.

2) Kakó nam je soditi o izdajatelju takih knjig in časnikov, in o njegovih sotrudnikih? — Tudi o teh trdim, da se zelo pregrešé, in sicer zavedno (formalno), le izjemoma nezavedno (materijalno).

a) Pregrešijo se pa ti pred vsem s pohujšanjem. Morála uči: „Gravissimum scandalum praebent: 1° auctores et editores pravorum diariorum vel aliorum scriptorum; 2° librarii, vel quivis alii, qui

ejusmodi diaria cuilibet vendunt, aut legenda procurant. — Velikost in ostudnost te pregrehe pak nam je označil Jezus Kristus sam, rekoč: „da bi bilo pohujšljivec bolje, da bi se mu obesil mlinski kamen na vrat, in bi se potopil v globočino morja.“ Ako je tako gorje zažugano pohujšljivecu, ki le „enega“ pohujša, koliko gorje še-le čaka slabega pisatelja in njegovega sotrudnika, ki ne pohujša le enega, marveč stotine; ki ne pohujša le enkrat, marveč pohujšuje neposredno toliko časa, dokler je branje njegovega proizvoda mogoče, posredno pa še dlje; pohujšljivec, ki ne pohujšuje, bi rekel, le površno, ampak takó temeljito! Kajti pri pohujšljivem govoru je vendar-le mogoče, da se kaka beseda presliši, ali da nesramneža kdo ustavi. Vse drugače pri spisu. Ta je lahko vedno pred bralcem, on se vedno ž njim pogovarja, njega bralec vedno lahko premišljuje, ter takó čebelici enak ves — ne méd, ampak strup iz njega izsrka.

- b) Dalje se pregrešé z obrekovanjem. Saj skušnja uči, da ravno protiverski časopisi so polni psovk, polni obrekovanja, polni zavijanja, polni sumničenja gledé na papeža, škofe, duhovne in vse njihove odredbe. Kakó pak nam je o obrekovalcih soditi, vsi predobro vemo iz morále.
- c) Slednjič se pregrešé „per cooperationem ad alienum peccatum.“ Kdor namreč takemu časniku ali dopisuje, ali se nanj naročuje, ali ga hvali, ali razprodaja, ali ga posojuje, ali tudi le priporoča, ali slavi: vsak tak pomaga, da se časopis ohrani in razširja. S tem pa se stori sokrivega vsega pohujšanja, ki iz časopisa izvira. Zato uči morála: „Non videtur unquam licitum esse, immediate cooperari impressioni talium librorum, v. g. typos ordinare, chartam typis apponere, impressionem dirigere, etc. quia hoc intrinsece malum est . . . Difficilius liceret libros venditos ad emtores defere.“ (Gyrs I. n. 253).

Z drugimi besedami: 1. Knjige in spise veri nasprotne sestavljati in v tisek dajati in tiskane razpošiljati je cooperatio formalis — prorsus illicita. 2. Take knjige in spise tiskati (staviti, papir na stavek pokladati itd., kar je neposredno v zvezi s to slabo knjigo), je cooperatio materialis, če obsoja slabo vsebino, vendar je treba prav velicega vzroka, da je brez greha. Strah, da izgubi službo, še ne izgovarja od greha. NB. Če pa je knjiga tako hudobna, da ni mogoč kakov dober učinek, ni nikdar dovoljeno je tiskati. 3. Kateri bolj od daleč pomagajo tiskati slabe spise, se pregrešé, če nimajo dovolj vzroka, da tako delajo. Vzrok pa mora biti vsaj — mediocriter gravis — in izgovarja le za enkrat ali drugokrat, med tem pa naj si delavec poišče dobrega gospodarja.

NB. Tukaj sem spadajo tudi vsi oni, ki slabim tiskarnam karkoli si bodi dajejo, da morejo nadalje voditi svoje delo.

III. Tretje vprašanje je: Káke dolžnosti imajo duhovni navzlic pismenosti? — Opomnim, da vprašanje govori o pismenosti sploh, torej o dobri in slabi; zató moramo tudi mi obojno uvaževati. Razločuje pa dolžnosti, ki jih imajo duhovni 1) gledé vernih; in 2) gledé svoje osebe; zato bomo tudi mi takó razločevali. — Torej vprašam:

- A. Kaj so duhovni dolžni svojim vernim gledé pismenosti? — Odgovarjam: Duhovnov sveta dolžnost je: da pri svoji čredi razširjujejo dobro, zabranjujejo pa, oziroma zatirajo slabo pismenost. Ta dolžnost kar naravno sledi že iz tega, ker smo: 1) duhovni. S tem namreč, da smo vstopili v duhovski stan, smo tudi slovesno zaobljubili, da bomo delali za čast božjo, za razširjevanje in utrjevanje sv. vere, za izveličanje duš, ter za zatiranje kraljestva satanovega. To dolžnost smo sprejeli brez pogojno, ona nas torej veže vsaki čas, v vsakem oziru, pri vsaki priložnosti. Ker pa dobri spisi tolikanj dobro, slabi pa tolikanj slabo vplivajo na vernike, sledi kar naravno, da je naša stroga dolžnost razširjevati dobro, odvrčevati pa slabo pismenost. — 2) Se imenujemo in smo tudi duhovni pastirji. Dolžnost dobrega pastirja pa je, da vodi svoje ovčice na dobro pašo, ter da varuje svojo čredo pred vsem, karkoli bi ji zamoglo škodovati. Kdor bi tega ne storil: on bi ne bil pastir, temuč le najemnik. Torej! — 3) Imamo to dolžnost kot spovedniki. Dolžnost spovednika je, da céli dušne rane svojih spovedancev. Da pa zamore to storiti, je neobhodno potrebno, da spozna pravi vir, iz katerega izvira zmotnjave spovedanceve. Ta vir je treba zabraniti, sicer je ozdravljenje nemogoče. Tedaj, ako spovednik zapazi, da so slabi spisi vzrok zmotnjavam spovedancevim: je conditio sine qua non, da se odstrani ta vzrok. — 4) Nam naklada to dolžnost tudi pozitivna zapoved, in sicer božja in cerkvena.
- a) Bog sam govori: „Glej, postavim te danes čez narode in kraljestva, da ruješ in podiraš, razdevaš in razmetuješ, zidaš in sadiš.“ (Jerem. 1, 10.) To, kar je veljalo preroku Jeremiju, velja še v veliko večji meri duhovnu novega zakona. — In apostelj govori: „Oznanuj besedo, ne jenjaj, bodisi priložno ali nepriložno, prepričuj, prôsi, svâri!“ ter pristavi vzrok: „zakaj prišel bo čas, ko zdravega uka ne bodo trpeli . . . in bodo od resnice ušesa odvrčali, k basnim pa se bodo obračali.“ (2. Tim. 4, 2.)
- b) Cerkevna zapoved pa naravno sledi iz vseh onih opominov in prepovedij, s katerimi Cerkev prepoveduje

branje slabih knjig in časopisov; ker očividno je, da s tem tudi od svojih duhovnov zahteva, da storijo svojo dolžnost.

Ta dolžnost je torej takó dognana, takó očividna, da o nji dvomiti kar ni mogoče. A vprašanje je: **Kakó naj jo izpolnujemo?**

Modro in previdno je treba ravnati. Treba se je ozirati na resnične, djanjske potrebe. So namreč kraji, kamor protiverski časopisi — te imam posebno pred očmi — še ne dohajajo; drugam sicer dohajajo, pa le v malem številu; zopet druge kraje pa je morda slabo časopisje že takórekoč preplavilo. — 1) V krajih, kjer še ne poznajo slabega časopisja, mora biti skrb duhovnega pastirja, da varuje, da se volk ne priklati med čredo. To lahko stori, ako n. p. že pri otrocih v šoli katerikrat opomni na grešnost slabega branja. Priložnost ima večkrat; n. p. pri I. božji zapovedi — branje protiverskih knjig in časopisov; ali pri VI. — branje pohujšljivih knjig; ali pa tudi pri poduku o grehah sploh. Pa tudi na leci lahko takó ravna, da zdaj pa zdaj vplete v pridigo kak opomin o slabi pismenosti. Ex professo pridigovati zoper protiversko časopisje v takih krajih, po mojem mnenji ne bi bilo potrebno. Popolnoma molčati pa bi tudi ne bilo prav; ker pri sedanjih razmerah, ko je toliko poštnih in železnih, se zgrabljivi volk kar nagloma lahko utihotapi. Treba je torej vporabljeti media praeservativa. 2) Oziroma na kraje, kamor dohaja le malo izvodov: bi bilo dobro razločevati, če tisti, ki list dobivajo, ali sami beró, ali ga pa tudi drugim posojujejo. Ako naročniki list sami beró, mislim, da bi bilo umestno, reč na tihem in zasebno vravnati. Duhoven naj bi skušal porabiti káko dobro priliko, in naj bi dotičnemu mirno in ljubeznivo razložil, v káko nevarnost se izpostavlja, ako táke časopise bere, kakó sodi o takem branju Cerkev, in kakó pobožni možje. Slučajno bi morda za sedaj družega ne kazalo, kakor da mu ponudi kak dober list, na katerega je sam naročen, ali kaj družega enacega. — Drugače pa bi bilo treba ravnati, ko bi se táki časniki tudi drugim posojevali. Tù bi bilo pa že treba očitno govoriti o nevarnosti in grešnosti takega branja. 3) Še bolj pa velja to pravilo za one kraje, kjer ljudstvo že sploh, ali vsaj večinom a bere táke časnike. Tu mora duhovni pastir vso svojo moč in veljavo vporabljevati v tó, da se po možnosti zatre tako časopisje; tù mora svariti, opominjati, učiti. In, če že v drugih slučajih ne, velja prav gotovo v tem slučaju pravilo, ki nam ga podaja „Pastirstvo“ (str. 644): „Vže sama na sebi grešna priložnost je, n. p. čitanje veri ali čednosti nevarnih spisov. Kdor biva v takih razmerah, se nikakor ne

more izgovarjati, o njem ni misliti, da bi bil bona fide; takega gre vselej podučiti, mu veliko nevarnost kazati, pa priganjati ga, da brž ko brž odstrani bližnjo grešno priložnost.“

- B. **Kakó naj se duhovnik sam za-se — quoad personam — obnaša proti pismenosti? — Dvojna dolžnost ga veže.** 1) Prva je, da gmotno, in če mu je možno tudi duševno podpira in pospešuje dobro pismenost, osobito dobre časnike. Sv. Oče sami nas k temu spodbujajo, ako n. p. — kakor smo prej slišali — naročajo Portugalskin škofom „naj se z njihovo skrbjo in pod njihovim vodstvom vstanové časopisi, ki naj primerno podajajo lek proti hudemu strupu, ki se ponuja od vseh strani.“ Da, sv. Oče so popolnoma prepričani, da Cerkev dandanes posebno potrebuje dobrih časnikov, ki naj zagovarjajo njene pravice nasproti brezverskim časopisom. V dokaz naj navedem le nekoliko besed iz pisma, ki so ga pisali Dunajskemu nadškofu dné 30. avg. 1883. V njem pišejo doslovno: „Quoniam usitatum inimicis est scriptis praesertim quotidianis ad nocendum abuti, intelligent catholici viri, quanti referat, ut in hac dimicationis forma non segnior defensio quam oppugnatio sit. Ex multis tuendae religionis rationibus haec Nobis videtur valde probabilis, et omnino accommodata temporibus, scripta scriptis refutare, et insidiosa adversariorum artificia convincere.“ Pač zlate besede in vredne, da si jih dobro zapomnijo oni, katerim je Bog izročil v oskrbljevanje več talentov!*) — 2) Druga dolžnost je: da

*) Tukaj sem spada tudi, kar naročajo Leon XIII. škofom Avstrijskim v svojem pismu z dné 3. marca 1891.: „Quod attinet ad greges fidelium, tam multis in periculis insidiisque versantes, permagni intererit, varia provehi subsidia, quae ipsis esse usui possint: . . . libros, diaria, similia in vulgus data, quae ad fidei defensionem faciant morumque disciplinam. Qua in re illud magni refert Episcopis commendare, quod jamdiu fovemus animo et frequenti admonitione insistimus, ut hominum catholicorum in scribendo edendoque solertia — et meliore ordine temperata procedat et secundis vigeat incrementis. Ejusmodi scriptis optimis, quae vel quotidie vel certis diebus emittantur, multum sane in omni gente est tribuendum ad utilitates rei sacrae et civilis, sive quod eas proxime tutentur et augeant, sive quod adversariorum, in ipsarum damna nitentium, elidant scripta et contagionem impuram coerceant. At vero in Austriaco imperio tribuendum illis, quam plurimum, ubi vulgatae ephemerides infensis ecclesiae hominibus magnam partem subserviunt, ab eisque, rerum copia affluentibus, facilius disseminantur et fusius. Necesse igitur prorsus est scripta scriptis, concursu non impari, opponere, atque ita posse eorum tela retundere, fraudes malas detegere, venena eorum prohibere, justa officia suadere virtutis. Quapropter apte et salutariter fuerit, si suae propriae ephemerides, veluti pro aris focusque propugnantes, unicuique sint regioni, eo modo institutae, ut nulla in rea judicio Episcopi abscedant, sed recte studioseque cum ejus conveniant prudentia et voluntate; eisdem autem et clerus benigne faveat suaque afferat doctrinae praesidia, et viri, quotquot reapse sunt catholici, omnem gratiam bonamque pro viribus et facultate opem largiantur.“ (vide »Diocesanblatt« 1891. IV. pag. 41.)

duhoven sam ne naročuje in ne bere slabih časnikov. „Beseda miče, izgled vleče,“ veli pregovor; in že stari Seneca uči: „plus creditur oculis, quam auribus.“ Zato bi zamán duhoven svaril svoje verne pred slabimi časopisi, ako bi ljudstvo v njegovih rokah videlo ravno isto berilo. Je že takó; ljudstvo se izgleduje na svojih duhovnih. In ali naj mu mar zamerimo rádi tega? Ali nas mar ni sam Kristus postavil svetu za „luč“? In ali ne opominja apostelj: „pascite gregem Dei . . . forma facti gregis,“ in zopet drugi apostelj: „in omnibus teipsum praebe exemplum?“ — Dolžnost duhovnih pastirjev torej je, da v vseh rečeh dajejo lep izgled svojim ovčicam; in té svoje dolžnosti bi gotovo ne spolnjeval tisti, ki bi naročeval, ali tudi le samó bral slabe, protiverske časopise.

Pa še nekaj družega je; duhoven lahko pride v nasprotje cum obedientia canonica. Branje protiverskih časnikov namreč ni prepovedano le po narurni zapovedi, marveč velikokrat tudi po pozitivni cerkveni prepovedi; in žalibog, da je bila táka prepoved potrebna tudi gledé nekaterih slovenskih listov. Tu namreč ne morem prezreti „skupnega lista škofov Goriške pokrajine“ z dné 26. novembra 1887, ki je ob svojem času precej vrišča napravil. Kakor znano, v njem škofje obsojajo „nekatero, v imenovanu pokrajini izhajajoče dnevniko in časopise, bodisi politične ali leposlovne vsebine, ki prinašajo od časa do časa članke, iz katerih veje nekatolišk duh“. Z imenom je imenovan le „Slov. Narod“, drugi so le kot „consortes“. — Proti koncu lista pa pišejo škofje: „Podpisani škofje si štejejo v dolžnost . . . vsem duhovnikom in klerikom strogo prepovedati, da ne smejo niti naročevaje, niti kakorkoli sodelovaje listov in časopisov, ki smo jih zgoraj označili, naj izhajajo v kateremkoli jeziku, podpirati.“ Res, da ni tu glagola „brati“; a iz namena listovega se lahko to sklepa. Kajti namen listov je zabraniti slab vpliv omenjenih časnikov. Vplivati pa zamore časnik le na tiste, ki ga beró; torej mora biti tudi branje prepovedano. — Sklepa se to tudi iz besedi: „kakorkoli podpirati“; kajti z branjem se gotovo tudi časnik podpira; ker vzemi listu bralce, pa tudi lista ne bo več; pticam in ribam ga ne bode nobeden tiskal.

Če imajo le škofje pravico takó postopati: potem nobeden ne more salva conscientia te prepovedi prezirati. Da pa imajo škofje to pravico, oziroma dolžnost, pouči nas cerkveno pravo. Aichner piše (§. 146): „Notandum est, episcopus posse ac debere per positivum praeceptum, imo etiam per censuras lectionem tum librorum tum eph-

meridum prohibere, si periculum perversionis ex ea immineat.“

Reč je torej jasna; vendar naj mi bo dovoljeno navesti še par dokazov. Sv. Alfonzij Lig. piše (Hom. apost. Tract. II. n. 70): „Ali bi se smele brati prepovedane knjige v slučaju, ko bi ponehal vzrok prepovedi, in bi se ne bilo bati pohujšanja? Odgovarja: Nekateri pravijo, dá; jaz pa pravim, da nikakor ne; kajti namen prepovedi nikdar popolnoma ne neha; namen prepovedi ni namreč samó tó, da se zabrani škoda preteča iz branja, marveč tudi, da se skaže Cerkvi pokorščina gledé takó pogubonosnih reči. In pa še drug, preimeniten namen je pri tem, da se namreč pisatelji ne podpirajo v razširjevanji škodljivih naukov in novotarij.“ — Sv. Oče pa pišejo v okrožnici do Španskih škofov (8. dec. 1882): . . . ex quibus apparet . . . episcopis . . . in iis rebus, quae ipsorum potestatis sunt, omnino obtemperari debere. Ac nominatim vehementer studeant obedientiam tenere, qui sunt ex ordine Cleri, quorum dicta factaque utique ad exemplum in omnes partes valent plurimum.“

Da, še knez Bismarck, kojega bo cerkvena povestnica zabelježila med cerkvene nasprotnike: kakó dobro on sodi o cerkveni pokorščini! Rekel je namreč v parlamentu o priliki politične debate (28. marca 1887): „Wer die Disziplinen der Kirche nicht als berechtigt anerkennt, soll nicht Geistlicher werden, ebenso wie jeder, der sich nicht den militärischen Gesetzen unterordnen will, es vermeiden soll, Soldat zu werden, wenn er kann.“ — S tem, mislim, sem površno označil, kakó naj se véde duhovnik nasproti pismenosti. A ker je stvar res toliko važna, ne bo morda odveč, ako še par trenutkov postojim pri tem vprašanji, ter se nekoliko ozrem na nekatere pomislake, ki — bi rekel — na videz nasprotujejo mojim trditvam.

1. Takó bi morda kdo ugovarjal: Čemu bi svaril, saj nič ne pomaga. Naj še takó svarim, ljudje vendar ostanejo pri svojem berilu.

Odgovarjam na to, da tá trditev bi zamogla vendar le preveč splošna biti. Če tudi vsi ne ubogajo, dà, recimo, da večina ne uboga: vsaj kateri se bo pa morda vendar spametoval; in če bi se rešil le eden vsled našega opominjevanja: ali bi ne bilo že tó vredno našega prizadevanja?

Pa če bi tudi nobeden ne ubogal: ali smemo jenjati svariti? — Nikakor ne; kajti morála uči, da duhovni pastirji in pridigarji so dolžni očitno svariti tudi tedaj, ako bi ne bilo upati nobenega sadú. — In na dalje: Kaj je Bog obljubil poplačati? Ali naš uspeh, ali naš

trud? Ali ne beremo pri preroku Ecehijelu (3, 19): „Ako boš hudobnega opominjal, in se on ne vrne od svoje hudobije in od svoje grešne poti: bo on sicer umrl v svoji hudobiji, ti pa si otel svojo dušo?“ — Torej je naša dolžnost opominjati, saditi, prilivati; uspeh pa moramo prepustiti Bogu.

2. Drugi zopet trdijo, da je naša vera vera ljubezni, in bi radi zavili vse v plašč krščanske ljubezni. To je res lepo vodilo; toda „sunt certi denique fines“ velja tudi o njem. Vera in nevera, čednost in greh se ne morejo sprijazniti, torej tudi ne skupno pod enim plaščem bivati. V nebitvenih in dvomljivih rečeh velja to pravilo. V bistvenih, ali recimo v načelnih vprašanjih ne more in ne sme veljati, ker to bi se reklo zatajiti svojo vero.

Sicer pa mislim, da se ne motim, ako rečem, da za temi kulisami tiči velikokrat nekaj družega, namreč častiželjnost ali pa bojzljivost. Oboje je zelo nevarno. Slava, ki bi si jo morda s tem pridobili pri svojih nasprotnikih, bi bila zelo dvomljive vrednosti, da ne rečem pogubonosna; bila bi pravi danajidski dar. Da prečrno ne gledam, naj navedem enega svedoka, ki ni iz našega tabora. Ko se je v državnem zboru obravnavala naša „congrua“, je rekel poslanec dr. Sturm (31. jan. 1885): „Wir betrachten dieses Gesetz als Sache der Freiheit, indem wir den niederen Seelsorgeclerus unabhängig machen wollen von der Gewalt seiner kirchlichen Obern“. (Sehr gut! links.) — Ta-le „sehr gut“ nam pač kaže, kaj nameravajo naši nasprotniki, ako se pohvalno izrekajo o duhovščini, ali če ji celó ponujajo kak dar!

Oziroma na bojzljivost pa navedem besede sv. Očeta iz okrožnice „o dolžnostih.“ Glasi se: „Kdo se bo umaknil, ali obmolknil sedaj, ko se vse dviguje zoper resnico? Bojzljivec, ali pa tak, ki dvomi nad resnico. Sramotno je táko ravnanje na vsak način, pa tudi razžaljenje božje je. Koristi táko ravnanje le sovražnikom vere, katerim ravno radi táke bojzljivosti posebno raste greben.“

Do káke skrajne meje privede bojzljivost bojzljivca samega, imamo žalosten izgled na † Döllingerju. Ko so ga málo prej opomnili, naj se sprijazni s Cerkvijo, je rekel, kakor so novine poročale: „Ne morem, ker kaj bi potem pisarili časopisi!“ Torej ta učenjak umrje v izobčenju iz strahu pred — časopisi!!

3. Zopet drugi se morda izgovarjajo s tem, da jim je táko branje neškodljivo, ker so z adosti utrjeni v veri. — Pa, recimo, da bi bila to resnica: bi si jaz v kljub temu vendar-le upal trditi, da bi tako branje ne bilo brez vse škode. Kajti, če bi tudi zamogel reči: omnia mihi licent; bi pa moral tudi pristaviti: sed non

omnia expediunt, in to že oziroma na slab izgled, ki bi ga s tem dajal, in pa oziroma na pokorščino, zoper katero bi se pregrešil — kakor sem že zgoraj omenil.

Pa še drug vzrok imam. Mislim namreč, da nisem zgrešil prave poti, ako trdim, da tudi v veri utrjenemu bralcu — rečem naravnost: v veri gotovo utrjenemu duhovnu, — zamore škodovati slabo berilo. V dokaz navedem le dva svedoka: škofa Timoteja in sv. Hieronima. Ta dva sta bila gotovo trdna v veri, in vendar prvemu takó nujno priporoča sv. apostelj Pavel: „Sectare fidem ... stultas quaestiones devita.“ (2. Tim. 2, 22.)

Drugi pa piše sam o sebi, da je v svoji mladosti prav rad prebiral spise paganskih pisateljev. Ako je potem začel brati iz prerokov, se mu jezik kar nič več ni dopadel; zdelo se mu je vse takó trdó in okorno! Imel pa je neko noč čudne sanje. Sanjalo se mu je, da stoji pred sodbo Jezusovo, ki ga vpraša, katere vere je? Hieronim odgovori, da je kristjan; a odgovorilo se mu je: ti nisi kristjan, ampak Ciceronijanec; ker tebi ne dopade sveto pismo, pač pa ti dopadajo spisi Ciceronovi. — Od tistega časa ni več bral takih spisov, pač pa se je ravnal po pravilu, ki ga je tudi drugim priporočal: „Ni treba zlatá iskati po blatu.“ (Cf. Wiser XII. pg. 325.)

So še drugi pomisleki, pa jih ne navajam; in sicer zato ne, ker so podobni navedenim trem, ali se vsaj dajo iz njih izvajati — torej tudi spodbijati.

IV. Četrto vprašanje je: Ali sme duhoven biti ud tákim društvom, posebno bralnim, ki si naročajo slabe, osobito protiverske časopise? — Na to vprašanje mi pač ni potreba na drobno odgovarjati, ker rešeno je že v prejšnjem. — Vodila, ki veljajo oziroma časopisov, veljajo tudi — deductis deducendis — oziroma društev. Torej lahko prepuščam to stvar skupnemu razgovoru. Opomnim le toliko, da gremo lahko v šolo k svojim nasprotnikom. Saj je vsem dobro znano, kako se obnašajo tí n. pr. proti „katoliškemu političnemu društvu“.

Častiti gospodje! Naloga moja je bila podati nekako podlago skupnemu razgovoru. Za silo menim, da sem jo rešil; kajti iz rečenega, mislim, smo lahko spoznali, kako vpliva pismenost na človeštvo, pa tudi káke dolžnosti imajo verni in duhovni nasproti pismenosti.

2. Auch die Frage über die Nothwendigkeit der confessionellen Schule wurde von Allen Conferentisten als hochwichtig erkannt, sowie betont, daß es Pflicht eines jeden Katholiken in Oesterreich sei, nach seinen Kräften dahin zu streben, daß unser geliebtes Vaterland eine Schule erhalte, wie sie uns von den Erzbischöfen und Bischöfen Oesterreichs im gemeinsamen Hirtenschreiben am Pfingstsonntage des

3. 1890 als nothwendig anzustrebende Erziehungs- und Unterrichts-Anstalt dargestellt wird. In Hinsicht dieses herrlichen Pastoral-schreibens, welches kurz zuvor den Gläubigen von der Kanzel verlesen wurde, unterließ man es auf einigen Conferenz-Stationen, die Schulfrage in den Bereich der Erörterungen einzubeziehen; doch liegen 61 Elaborate über besagten Gegenstand vor. Es folge die schriftliche Beantwortung dieser Frage aus der Feder des Herrn Pfarrkaplans J. Mikš.

Solsko vprašanje je vprašanje na življenje in smrt.

(Leon XIII. do amer. škofov).

I. Warum müssen die Katholiken eine konfessionelle Schule verlangen?

Najprej moramo pojasniti pojem: verska šola. Verske šole imenujemo take, kjer je ves poduk v šoli strogo vravnani v duhu tiste vere, kakoršne so otroci; torej, da je pri otrocih-katoličanih tudi učitelj katoličan, in da gre tudi učitelj učé svoje predmete povsod duhovnu na roke.

Temu v nasprotju pa so brezverske šole (konfessionslose Schulen), v katerih se učenci učé brati, pisati itd., pa se učitelji nadalje nič ne menijo za otroke, katere vere si, ali živiš po svoji veri ali ne.

Thesis: Mi katoličani moramo tirjati verske šole!

To vprašanje so petintrideseteri škofje v znanem pastirskem listu (od bink. nedelje) tako jasno, tako določno in odločno rešili, da kaj novega v tem oziru ne moremo povedati.

1. Kedo ima pravico otroka učiti? Prvo in naravno pravico imajo stariši; prejeli so jo od Boga. „Ogobjajte svoje otroke v nauku in strahu božjem.“

2. Drugo pravico imajo Cerkev. Aposteljom je Gospod rekel: Pojdite in učite vse narode... Cerkev je to storila; ko se še nobeden drugi za šole zmenil ni, je Cerkev šole ustanovljala.

Kako morajo stariši in Cerkev otroka podučevati? Odgovor je lahek! Človek je vstvarjen zato, kakor pravi katekizem, da bi Boga spoznal, častil, ljubil, molil, mu služil, pokoren bil in da bi bil enkrat zveličan. Torej tako je treba učiti, da se navadi otrok prav živeti in da pride enkrat v nebesa. To je namen človeku, in to mora biti tudi namen odgoji in poduku. Sv. Cerkev je zmeraj tako učila in to tirjala in še zdaj tirja, in ko bi tega ne storila, nehala bi biti edino prava in nezmotljiva Cerkev. Stariši imajo pa ravno tisto dolžnost. Iz rok božjih prejmo otroka, v roke božje ga bodo zopet izročili in takrat bodo od njega odgovor dajali. Kakor želé in morajo želeti, da sami pridejo v nebesa, ravno tisto morajo želeti za svoje otroke; vsaj večje sreče za-nje si ne morejo misliti — kakor nebesa. Seveda, poleg tega je koristno, da se učé otroci brati,

računati, pisati — vse to, kakor vemo, njim pozneje prav pride, posebno zdaj, ko so ljudje vedno bolj omikani — ali to še ni vse! Prvi in glavni namen ostane: iz otroka narediti dobrega kristijana. V tem pa je razložek modernih očetov pedagogov, ki pravijo: aus Christen muss man Menschen machen! Ti gospodje pozabijo čisto na dušo, na srce; glava njim je vse, časna sreča — malik. Da bi bili otroci le učeni, razsvitljeni, premeteni, da bi bili enkrat dobri državljani — in pa nasprotniki sv. veri: to je evangelij Dr. Dittes-ove šole. Seveda — nebesa, večnost, pekel — veraltete Begriffe.*)

3. Kaj pa država, nima li nič govoriti pri odgoji otrok? Ima, pa prve besede ne! Država ostane vedno le pomočnica. Če ona ustanavlja šole, morajo biti te šole vedno take, da ustrezajo željam katoliških starišev in katoliške Cerkve. Šola le odvzame del tiste butare, katero otroci starišem nakladajo na ramo. Ali šola pa ne sme nikdar reči: mi bomo delali po svoje, za stariše se ne brigamo. Starišev dolžnost je, otroka enkrat pripeljati k Bogu (ali vsaj prizadevati si za to); in namen šole mora biti, stariše pri tem njihovem prizadevanju podpirati. Šola taka, ki otrokom le pot v pekel gladi, je satanska vada, v pogubljenje vernikom. Pa tudi šola taka, ki misli, da se tudi brez Boga kaj opravi, je pogubna. Nihče ne bo rekel namreč, da je dobra tista mati, ki svojemu otroku nikdar ne govori o Bogu ali angeljčku varuhu. Skušnja kmalu pokaže, kakošnega sina ali hčer si je vzgojila.

Zaključek: . . . Potemtakem je jasno, da katoliški stariši si po svoji vesti nikakor ne morejo želeti druge, kakor verske šole, in če je nimajo, jo morajo zahtevati.

II. Eigenschaften der konfessionellen Schule.

Takoj v začetku smo označili v površnem obrisu pojem: verska šola. Zdaj moramo prvotni obris še določneje spolniti, da vemo, kakošne lastnosti mora imeti šola, da jo smemo imenovati: versko šolo.

Tudi te principe so določili trije avstrijski škofje v znani izjavi od dné 13. marca l. 1890. Glasi se:

1. „Javne ljudske šole naj se tako vravnajo, da bode katoliškim otrokom redoma mogoče jih obiskovati, ne da bi bili namešani z otroci družih veroizpovedanj.“

*) Pri veliki nemški učiteljski konferenci na Dunaju l. 1870.. pri kateri je bilo 1600 učiteljev, je dr. Dittes tako-le govoril: »Die Theologie ist mit der Paedagogik unvereinbar, einen Ausgleich zwischen beiden ist absolut unmöglich herbeizuführen. Die herrschenden theologischen Systeme beruhen auf Sätzen, die nicht erfahrungsgemäss sind, die nicht wissenschaftlich erwiesen werden können, weil sie unerweislich sind, so z. B. die Lehren von der Erbsünde, von der Rechtfertigung, von der Offenbarung, von der Inspiration, von der Trinität, von den Engeln und Teufeln. (Stauracz. Dr. Dittes. p. 148).

2. Na katoliških javnih ljudskih šolah morajo biti vsi učitelji katoličani, morajo se izobražati na katoliških učiteljskih pripravnicah in si morajo pridobiti tudi zmožnost učiti katoliški krščanski nauk.

3. Pri nameščenju učiteljev na katoliških javnih šolah je organom katoliške cerkve dovoliti toliko vpliva, kolikor ga je treba, da se zagotovijo o primernem delovanju prosilca, ki se naj namesti.

4. Krščanski nauk naj se v teh šolah po sodelovanju učitelja razširi, drugi pouk pa, kakor tudi učni načrti in pripomočki, naj se tako vravnajo, da se v njih ne le nič za katoliške otroke spodtakljivega ne nahaja, ampak, da je vse v lepem soglasju s katoliškim značajem šole.

5. Gledé nadzorstva katoliških ljudskih šol in učiteljskih pripravnic treba je katoliški cerkvi dati priliko, da njih verski značaj vsestransko in zdatno varuje in pospešuje po svojih zakonito postavljenih organih.

III. Wie ist die oesterr. Schulgesetzgebung beschaffen?

Ali so naše avstr. šolske postave take, kakoršnih si želé in mislijo navedeni škofje v svoji izjavi? Prej smo rekli: namen šoli mora biti dober državljan, dober kristjan na zemlji, svetnik v nebesih.

1. Šolske postave dné 14. maja 1869. § 1. pravi: „Die Volksschule hat zur Aufgabe, die Kinder sittlich-religiös zu erziehen . . . und die Grundlage für Heranbildung tüchtiger Menschen und Mitglieder des Gemeinwesens zu schaffen.“

Nedoslednost tega paragrafa je ta, da se govori v njem o „sittlich-religiös“, kakor bi bila vera še-le posledica morále, in ne ravno narobe. Tudi tukaj kaže postava, kakošnih starišev hči je bila; vsaj liberalci hočejo imeti tako svoj katekizem, in svojo morálo, samo katoliške vere ne.*)

2. Kako ta točka visi v zraku, dokazuje § 1. šolske postave dné 25. maja 1868: „Die oberste Leitung und Aufsicht über das gesammte Unterrichts- und Erziehungswesen steht dem Staate zu und wird durch die hierzu gesetzlich berufenen Organe ausgeübt,“ — in nadalje § 2.: „die Religion ausgenommen ist der Unterricht in den übrigen Lehrgegenständen unabhängig von dem Einflusse jeder Kirche oder Religionsgesellschaft“.

Kaj se to pravi: otroci naj se vzgojujejo „sittlich-religiös“, — in vendar si država pridržuje absolutno nadzorstvo v šoli, tako neomejeno nadzorstvo, da se Cerkev za vse druge predmete niti zmeniti ne sme. Kedo pa je poklican, da je naraven voditelj „einer sittlich-religiösen

Erziehung“ — cerkev ali država? To je gotovo, da to niti ne spada v državino področje. In kakošna doslednost: učitelj lahko uči v naravoslovju, v zgodovini, kar hoče — duhoven mora molčati! Kaj se more doseči, če katehet zida v nebesa, učitelj podira? Sicer § 26. učnega črteža izrečno prepoveduje „vsako versko vpletanje“, ali učitelj ne škoduje samo s tem, da ljuliko seje, marveč on škoduje vže s tem, da noče pšenice sejati, da noče blažilno, v verskem duhu vplivati na otroška srca. Kolikrat ima priložnost za-to, da, več časa in več priložnosti, kakor duhoven; recimo v slovenskih berilih najdemo dosti taciš sestavkov, pri katerih se dá lepo kazati na modrost, dobrotljivost, previdnost božjo. Seveda, če je učitelj mrzel za take stvari ali celo brezverskega duha, tega nikdar storil ne bo, temuč raje škodoval. Pri učiteljski konferenci v Mistelbachu je l. 1885 govoril učitelj Huber: „Wir wünschen ein Zusammengehen mit der Geistlichkeit, dies ist aber nicht möglich. Der Lehrer lehrt die Anfänge der modernen Wissenschaft, der Geistliche hingegen lehrt mittelalterliche Scholastik; der Lehrer lehrt den Kampf um das Dasein, der Priester lehrt die Freuden des Himmels geniessen. Eine unüberbrückbare Kluft liegt zwischen den Anschauungen dieser zwei menschenerziehenden Factoren. Wir können nicht zurück; wir müssen die Wissenschaft lehren, wie sie die Kultur gibt . . . (Stauracz: Ibidem . . .) Marsikateri slovenski učitelj bi — ne tako javno govoril, pa tako mislil.

3. § 48. postave 14. maja 1869: „Der Dienst an öffentlichen Schulen ist ein öffentliches Amt und ist allen öesterreichischen Staatsbürgern ohne Unterschied des Glaubensbekenntnisses gleichmässig zugänglich.“ Torej vsak je lahko učitelj, tudi protestant — tudi Jud! Posledice se izvajajo same po sebi. To je v resnici prečudna svoboda, da so primorani katoliški stariši svoje otroke judovskim učiteljem izročati. In to so res — če pri nas ne — pa po drugih deželah res primorani storiti. Zakaj?

4. § 20. post. 14. maja 1869 se glasi: „Die Eltern oder deren Stellvertreter dürfen ihre Kinder oder Pflegebefohlenen nicht ohne den Unterricht lassen, welcher für die öffentlichen Volksschulen vorgeschrieben ist.“ Naša postava torej ne zapoveduje sicer naravnost, da mora vsak otrok hoditi v šolo, pa vendar to zapoveduje indirektno, ker se tirja, da to zna, kar se uči v šoli. Zato morajo stariši pošiljati v šolo otroke brez ozira, kakošni so učitelji.

5. Učitelji so odgovorni le svetni oblasti gledé svojega življenja in delovanja. Duhovna ne vprašajo, kakošnega učitelja naj nastavijo, ali gre kdaj učitelj v cerkev ali ne itd. Spominjam se še jaz, kako so pred 15 leti učitelji po koncu hodili, češ, župnik nima zdaj nič govoriti — bilo je takrat še huje kakor zdaj. Krivično bi bilo, da bi iz posameznih slučajev hoteli splošno učiteljstvo obsojati. Ali

*) Tako je n. pr. pisal Carneri, znani državni poslanec, l. 1886: „Der Moralunterricht, den der Staat ertheilen lässt, hat mit dem Glauben nichts gemein.“ (Stauracz, Dittes, d. Schlachtengewinner, 8.)

gotovo je, da bi njim katerikrat peruti tako ne rastle, če bi vedeli, župnik ima tudi kako besedo povedati o meni.

6. § 7. od 25. maja 1868: „Der geistlichen Behörde steht keine Prüfung der Schulbücher zu; nur die beim Religions-Unterrichte zu verwendenden Bücher unterliegen ihrer Prüfung, alle anderen dagegen werden von Schulbehörden geprüft . . .“

Lansko leto nam je deželni šolski svèt kar čez noč hotel prepovedati Blaznikov katekizem (sicer je ravnal s svojega stališča popolnoma postavno), ali vendar kaka doslednost je to: katekizem nam mora minister potrditi, družih šolskih knjig pa škofje še pogledati ne smejo! Znano je, kako se na Dunaju dostikrat šolske knjige ocenjujejo. Tu pa tam majhna opazka zoper papeža, zoper sv. Cerkev, ni veliko sicer, „ali majhna iskra je tleča pod pepelom, in več isker naredi žrjavico in naredi ogenj. Kakošne pedagoške knjige se rabijo na učiteljskih pripravnicah in kakošno berilo se hrani po učiteljskih knjižnicah, vide Mahnič „Rim. Kat.“!

7. Člen 17. osnovnih postav: „Für den Religionsunterricht in den Schulen ist von der betreffenden Kirche oder Religionsgesellschaft Sorge zu tragen.“

Krščanski nauk se podučuje, pa kakor predmet, ki je skoraj v zadnji kót potisnjen. Učni uri za veronauk ste samo dve, v prvem razredu je bila dozdej celo samo ena. Na Nemškem imajo krščanskega nauka štiri ure na teden. Vsak drug učitelj najde v postavi več zaslombe, kakor katehet. K mesečnim konferencam sme priti, ali prav za prav mora priti, pa glasovalno pravico ima le za krščanski nauk, o družih stvareh sme le svetovati — več ne; zato mora paziti, da ne bo govoril preveč, drugače mu lahko reče g. predsednik: gospod, o tem imamo sklepati mi!

8. Sicer velja za veroučitelja § 7. dné 20. jun. 1872: „Wer den Religionsunterricht an einer Schule erteilt, untersteht in der Ausübung seiner Lehrthätigkeit den Disciplinavorschriften der Schulgesetze,“ ali z drugimi besedami: vbogati mora šolskega vodjo. Mislimo si mladega g. učitelja na jednorazrednicah — in sivolasega, skušenega župnika . . . ta kontrast!

9. Dasiravno mora biti ravno krščanski nauk prvo v šoli in ravno ta vodilna smer vsemu drugemu poduku, vendar se od krščanskega nauka v naših šolskih postavah tako malo omenja — sv. spoved, sv. obhajilo — ti dve besedi se niti ne slišite. Na tem stališči, na kakoršnem so sestavljeni šolski zakoni, se seveda o tem niti govoriti ne sme. Sliši se le od „religiöse Uebungen,“ — kaj misli postava pod „religiöse Uebungen“, tega ne pove nikjer. Zapomniti pa si moramo tukaj le še eno točko, ki utegne katerikrat prav priti:

10. § 50. učnega reda 20. avgusta 1870: „Es ist Pflicht der Schule, für die disciplinäre Ueberwachung der

Schüler bei den im Sinne des § 5. des Reichsschulgesetzes eingeführten religiösen Uebungen durch Lehrer des betreffenden Glaubensbekenntnisses zu sorgen“. Učiteljstvo mora torej nadzorovati otroke, kedar gredó k sv. maši ali k spovedi.

Ta paragraf je menda po nesreči zašel med druge, sicer se kaže povsod neka odtujenost do krščanskega nauka. Kakor rudeča nit se lahko zasleduje skozi celo šolsko postavodajalstvo noter do nedolžnih krajnih šolskih svetov — princip: država ima šolo v oblasti, cerkev nima pri šoli nič opraviti.

Taka je črka postave!

Kakošen je duh postave . . . ?

Kakošen je bil duh postave takrat, ko so jo delali, se prepričamo hitro, če le malo pogledamo nazaj v tiste čase. Izza špranj teh paragrafov piha in veje mrzel liberalizem.

Začetek šolskemu gibanju so naredili Dunajčanje že v letu 1866. Mestni zbor posvetoval se je, da bi vstanovil na Dunaju moderno učiteljišče (paedagogium). Mestni starašini so obljubili denarja. Ali direktorja niso imeli za novi zavod — cela Avstrija ni zmogla tacega moža. Ko je nekdo v zboru opomnil, da mora biti vodja katoličan, hudoval se je neki dr. Schrank, „dass der konfessionelle Standpunkt wieder in die Versammlung geschleudert wird, Wien sei keine katholische Stadt . . . ! In dr. Weiserju je vse eno, ob der Director Katholik oder Muselman sei. Škofe, ki so proti tej nameri protestovali, imenovali so dunajski očetje „Rothstrümpfe“. Na to šla sta dva odbornika v nemško Gotho beračit za milostnega dr. Dittes-a, da je prišel za mastno plačo na Dunaj razsvitljevati avstrijske glave. A še prej je stavil pogoj: nobeden duhoven ne sme nikdar v hišo (namreč v učiteljišče) stopiti! Umaknil se je poznej sicer s svojim predlogom, ko so bili Dunajčanje vendar toliko nazadnjaški, da so rekli: kaj tacega še ne gre na Dunaju.

Ta duh se je sčasoma nekoliko spremenil; spoznali so, da se z vero kar pometati ne more. Pripisovati je to državljanom, ki so vedno zahtevali versko šolo in raznim škofovskim protestom. Tako so se pritožili škofje 72. leta pri ministru, 77. leta pri cesarju samem; razven tega posamezne škofovske provincije — solnograška provincija l. 1876 in 1880, češki škofje 1879. Ti klici niso bili zastoj. Že l. 1872. se je vlada toliko pomaknila nazaj, da je pripoznala, da noče, da bi se verski duh po šolah zatiral. Določila je, da mora biti v vsaki šoli križ, trikratna spoved na leto, da smejo imeti otroci dva poldneva prosto, kedar prejemale sv. zakramente. Šolska novela z dné 2. maja 1883 je prvotno postavo v marsičem spremenila, tako n. pr., da se mora bolj strogo paziti, kakošno je življenje učiteljevo zunaj šole. Vendar v bistvu smo še vedno pri starem.

Kakošen hrup je bil, ko se je pred tremi leti Liechtenstein drznil s svojim predlogom na dan. Sovražniki svete Cerkve vedó, da je sedaj učiteljstvo v njihovem taboru, vsaj od 20 pedagoških listov, ki izhajajo v Avstriji, so le trije v krščanskem duhu urejevani. Ko je leta 1888. „Vaterland“ kar po imenu naštel dunajske učitelje, ki so udje framasonske lože, takrat je pisal list „Freie paedag. Blätter“: „Lieb Vaterland, kannst ruhig sein. Wir Lehrer sind stolz darauf, Freimaurer zu sein der Gesinnung nach, selbst wenn wir dem Verbande nicht angehören.“

* * *

Pač imamo dokazov dovolj, da moramo avstrijski katoličani tirjati versko šolo, zato, ker je nimamo...!

Zahtevati jo moramo kakor katoličani; po svoji vesti smo dolžni to storiti.

Zahtevati jo smemo kakor avstrijski državljani, pravico imamo do nje!

Zahtevati jo moramo kakor duhovniki in zastopniki sv. Cerkve. Papež Pij IX. imenovali so sploh vse postave iz liberalne dôbe „leges abominabiles“. Zato nobenega premirja! Če tudi ni upanja, da kmalu dobimo versko šolo, vendar orožja ne pomečimo proč! Povsod — v deželnem svetu, v okrajnem šolskem svetu, za šolske nadzornike tirjamo krščanskih mož... Videti je, da se vlada nekoliko na naše težnje ozira.

Zahtevati jo moramo tudi kakor Slovenci. Liberalni valovi dospeli so tudi v naše kraje; vsaj leta 1873. so bili ravno učitelji glavni vodji protiklerikalnega gibanja. Kakor je takrat od Dunaja k nam prihrul liberalizem, tako se zdaj z Dunaja na vse strani razširja krščanska reakcija. Šolsko vprašanje za nas Slovence sicer ni tako pereče, kakor za nemške dežele, ali tako je, da je ne smemo prezirati. Poroštva i mi nimamo nobenega v postavi. Zato se nikakor ne smemo zadovoljiti s tem, kar imamo. Ni treba izzivati učiteljstva, ne jednostransko soditi, kar je krivično! V miru ostati z učiteljem, dokler je mogoče, to mora biti princip katehetu. Ali stvarno ostanemo vedno na tem stališči, na stališči, katero mora pripoznati vsak dober učitelj: verska šola za Slovence...!

„Es sind heute fünfzehn Jahre, dass ich den Hirtenstab über die Diöcese Linz in meine Hand nahm; bei keinem Erlasse, den ich in dieser langen Zeit an den hochwürdigen Clerus des Bisthums schrieb, hat mein Herz so geblutet, wie heute: es blutet das Herz des Bischofs, aber noch mehr jenes des Oesterreichers. — Ich bin überzeugt, dass die hochwürdige Diöcesangeistlichkeit meinen Erlass mit denselben Gefühlen lesen werde, mit denen ich ihn hinaussende.“

S temi tužnimi besedami je pričel pokojni škof Rudigier, nepozabnega spomina, svoj pastirski list, katerega je izdal l. 1868 povodom novih liberalnih postav.

To pismo je krasno. V njem ni fraze nobene, vsaka beseda gre do srca, prodere v možgane!

Če je pred 20. leti krvavelo srce Rudigierju radi sramotenja sv. Cerkve, bodi nam to v opomin, da ne ostanemo mirni, saj tam smo še vedno, kamor so nas pred 20. leti postavili. Tega škofa si vzemimo za zgled, da, če ne z močjo njegovega duha, pa njegovega poguma vsikdar in povsod zagovarjamo in branimo katoliško stvar in pravice sv. Cerkve.

3. Die Frage über eine von Titus in Nordamerika eingegangene Civilehe, sowie die ihr folgende mit einer Verwandten der erstgewählten Lebensgenossin geschlossene kirchliche Trauung, beantworteten 77 Conferentisten, deren große Mehrzahl wohl eine allgemein richtige Lösung gibt, aber den Gegenstand nicht gar eingehend behandelte. Als Beispiel einer gelungenen Lösung dieses Casus diene nachstehendes Elaborat des Herrn Curaten J. Šega.

Titus, dioecesanus Labacensis, in Americam septentrionalem emigravit, ibique cum Lucia, alicujus compatriotae filia, matrimonium civile contraxit. Mox vero ob perpetuas mulieris aegrotationes illius pertaesus illam relinquit et clam in patriam revertitur. Ibi vero Camillam, Luciae in quarto gradu consanguineam, sub promissione futuri post Luciae mortem matrimonii defloravit et, Lucia brevi post defuncta, revera in matrimonium ducit. Quaritur: 1º. Quid de Titi cum Lucia, quid de ejusdem cum Camilla matrimonio censendum? Fuit ne validum? Quae forte substitere impedimenta? 2º. Quomodo agendum confessario, si talis casus in confessione illi obveniret?

Da si ta slučaj povoljno raztolmačimo, je treba najprvo pripomniti, kako nam je v obče soditi o civilnem — to je, pred svetno gospôsko sklenjenem — zakonu. Aichner (Ed. IV. pg. 618 nota 4) sicer piše: „Matrimonium coram magistratu civili initum omnino non differt a matrimonio clandestino, (— na pr., ki ni sklenjen pred pravim župnikom —) ideoque omnia illi applicanda veniunt, quae de clandestino dicuntur“. A ta trditev ni povsem prava, in jo je v pozneji izdaji spremenil. Leta 1879. je namreč Nolanski škof vprašal pri sv. stolici: An actus, qui vulgo audit matrimonium civile, pariat impedimentum publicae honestatis? Odgovorila je Congr. Concilii ddo 13. marca 1879. l.: Negative; in ta odgovor so sv. Oče potrdili dne 17. marca 1879. Iz te izjave se razvidi, da se ločita civilni zakon in pa skrivni zakon v cerkvenem smislu. Kajti iz poslednjega izhaja impedimentum publicae honestatis (nach der sententia communior). Povsem torej, „omnino“ si nista slična civilni in skrivni zakon.

Toda kdaj je prvo, kdaj drugo? Da na to odgovorimo, treba globlje seči v cerkveno zakonsko pravo. Zgodovina tega prava nam kaže, da se je vsled določil tridentinskega zbora (1563) v enem oziru bistveno predrugačilo. Ta zbor je namreč vpeljal nov razdiralen zakonski zadržek, ki ga imenujemo skrivnost (*clandestinitas*). Sv. cerkev je skrivne zakone vselej črtala in prepovedovala (*sancta Dei ecclesia illa [matrimonia] semper detestata est, atque prohibuit — dicit Tametsi*), a vendar jih je spoznala pravim veljavnim zakonom. Iz tehtnih vzrokov pa jih je hotela za vselej preprediti, in zato je določila, da odslej bo le tisti zakon veljavno sklenjen, ki se bo sklenil v pričo lastnega duhovnega pastirja (ali pa mašnika po njem, ali po škofu pooblaščenega) in še drugih dveh ali treh prič. Vsak drugače sklenjen zakon je neveljaven.

Vendar pa, čeravno ta dekret velja za vse zakone med krščeni (matrimon. baptizatorum), so ga tridentinski očetje sami iz lahko umevnih vzrokov omejili, kajti dekret se konča: „*Decernit insuper (s. synodus), ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post 30 dies habere incipiat, a die primae publicationis, in eadem parochiae factae numerandos.*“ Iz tega sledi, da ima ta dekret veljavo le v tistih župnijah, kjer je bil očitno oklican, kjer pa, bodisi iz katerega koli vzroka, ni bil oklican, tam tudi nima veljave, tam tudi skrivni zakoni niso razveljavljeni, marveč so veljavni, kakor so bili pred tridentinskim zborom.

Potemtakem nam je dobro ločiti kraje, kjer je bil dekret Tametsi oklican, in pa kraje, kjer ni bil oklican; od obeh ločimo še kraje 3. vrste, v katerih namreč je bil dekret sicer oklican, pa so dobili pozneje od papeža polajšave gledé mešanih zakonov in pa gledé zakonov med nekatoličani (*pure haeretica*).

1. Gledé prvih, to je tistih, kjer je bil dekret razglašen, velja pravilo: Vsak zakon, ki ni sklenjen in forma Tridentina, je neveljaven, in za te kraje velja torej obsodba Pijeva in tudi sedanjega sv. Očeta, da je civilni zakon „*turpis atque exitialis concubinatus*“.

2. Gledé drugih, to je, kjer Tametsi ni oklican, velja pravilo: Vsak zakon, da je le sklenjen s pravim privoljenjem, *cum vero consensu*, je veljaven, ako ni nobenega drugega razdiralnega zadržka, in oziroma na te kraje velja Aichnerjeva trditev: „*Matrimonium etc.*“

3. Za kraje tretje vrste velja: Zakoni med katoličani so neveljavni, če niso sklenjeni in forma Tridentina, drugi zakoni pa t. j. a) mešani in pa b) med nekatoličani (*pure haeretica*) so veljavni, če tudi niso sklenjeni in forma Tridentini, da le ni nobenega drugega zakonskega zadržka, in da jim ne manjka pravega privoljenja. (Linz. Quartalschr. 1886, pag. 527). Naš slučaj se skoro gotovo najbolj nanaša na kraje sub 2), torej je treba, da si to točko bolj

vkrepimo, da si tembolj stanovitno podlago vstvarimo. Poglejmo torej, kako sodi o tem Rim, kako moralisti, kako kanonisti?

1. Aichner piše (v. Linz. Quartalsch. 1886, pag. 130) o civilnem zakonu: *Vera responsio est, ipsa (matrimonia) esse valida in dictis locis (sc. ubi Tametsi non est promulgatum) nisi constet, contrahentes intendere voluisse per contractionem coram magistratu civili solummodo ceremoniam civilem peragere, et postea coram parrocho proprio matrimonium ecclesiasticum perficere. Nam hoc probato, nullum esset matrimonium civile.*

2. Binder (Eherecht) piše (stran 180. nota 1): „*In tridentinischen Orten begründet die Zivilehe keine kirchlich-gültige Ehe. In nichttridentinischen kann sie Geltung haben, nämlich dann, wenn die Contrahenten eine wahre Ehe eingehen wollten.*“

3. Lehmkubl piše: „*Wer seinem Wohnsitze nach dem Dekrete Tametsi nicht untersteht, und an irgend einem Orte, wo ebendasselbe Dekret keine Rechtskraft hat, die Ehe abschliesst, dessen Ehe wird durch Nichtbeachtung der Trienterform nicht ungültig.*“ (Linz. Quartalsch. 1888, pag. 873.)

Iz navedenih citatov lahko spoznamo, da je bilo naše pravilo (sub 2) pravo, da je torej civilni zakon cerkveno veljaven tam, kjer Tametsi ni proglašen, seveda le pod pogojem, da sta hotela zaročena v resnici zakon skleniti, in da ni bilo drugega razdiralnega zakonskega zadržka.

A za naš slučaj nam vse to še ne zadostuje, kajti vse dosedaj rečeno velja v prvi vrsti za domačine. Naša zaročena, Tit in Lucija pa sta doma iz ljubljanske škofije, torej iz kraja, kjer je le in forma Tridentina sklenjen zakon veljaven. Zato nastane vprašanje: Kako je soditi o zakonu inostrancev, t. j. z ozirom na naš slučaj, takih, ki so doma v kraju, kjer je Tametsi proglašen, a sklenejo zakon, kjer ta dekret nima veljave? Odgovor nam dá Aichner (pg. 657): „*Ex decreto s. CC. sub Urbano VIII. 5. septbr. 1626 invalide contrahunt, qui domicilium habent in loco, ubi decretum Trid. viget, discedunt autem, ut liberius ineant matrimonium, ad alium locum, ubi non est receptum, quin ibidem verum vel quasi domicilium antea acquisiverint. Valide autem contrahunt, si ibi domicilium aut quasi domicilium habeant vel acquirant. Et hoc valet, etiamsi illo fine illuc transierint, ut ibi clandestine contrahant.*“ Iz tega sledi:

a) ko bi se kdo podal iz kraja, kjer je Tametsi v veljavi, na tak kraj, kjer ni v veljavi, in bi to storil in *fraudem legis*, ali kakor Aichner pravi: „*ut liberius ineant matrimonium*“, bi bil tak zakon neveljaven, ako bi tačas tam ne imel verum a. quasi domicilium.

b) Ko bi se pa na tak kraj podal, če tudi in *fraudem legis*, pa bi si tam pred zakonom (antea) ustanovil bodisi

pravo, bodisi nepravo domovališče: potem bi bil zakon veljaven, če bi bil tudi clandestine sklenjen. — Treba je tu le dobro vedeti, kako se pridobi pravo in nepravo stanovališče, o čemur natančno govori „Jus“ in pa tudi naša „Instructio pro causis matrim. §§ 40—44.“ Opomniti je le, da se že s prvim dnevom pridobi quasi domicilium, ako je to-le dvojno skupaj (copulative): habitatio in loco, ubi matrimonium contrahitur, in pa animus (namera) ibi permanendi per majorem anni partem; drugič: da gledé „animi permanendi“ od 12. maja 1886 sem velja za severno Ameriko neka polajšava, ki se glasi: In statibus Americae foederatis se transferentes e loco, ubi viget caput Tametsi in alium locum, dummodo ibi continuo commorati fuerint per spatium saltem unius integri mensis: censendos esse ibi habere quasi domicilium in ordine ad matrimonium, quin inquisitio facienda sit de animo permanendi per majorem anni partem, (Linz. Quartalsch. 1889, pg. 113.)

c) Možen je še tretji slučaj, namreč, da se podasta zaročenca iz svojega kraja, kjer velja Tametsi, v kraj, kjer ta dekret nima veljave, pa ne in fraudem legis, ampak n. pr. zaradi kacega opravka, in tam skriven zakon skleneta. Kako naj sodimo o tem zakonu? V odgovor naj služi tak slučaj iz „casus conse. Gury pag. 635“: Florus natione Gallus matrimonium contrahit clandestine in Anglia cum puella galla, quam secum duxerat mercaturam exercendi causa. Quaestio: quid de validitate hujus matrimonii? Resp.: Probabiliter, imo probabilius validum est. Nam in casu sponsi galli non se contulerunt in Angliam causa clandestine contrahendi, sed mercaturam exercendi, et ibi, data occasione contraxerunt.

Tako smo si postavili temelj, na katerem stoječi zamoremo rešiti naš slučaj. Torej: Ali je bil zakon med Titom in Lucijo veljaven? Dá, ako sta ga sklenila v taki župniji, kjer Tametsi ni proglašen, in če ni bilo družega zadržka. Neveljaven bi bil le tedaj, ako bi ne bilo pravega privoljenja v zakon, ko bi bila n. pr. onadva hotela pred sodnikom spolniti le civilni običaj, a potem coram parochu skleniti zakon, pa bi bila pozneje to opustila. A da je bilo v našem slučaju dano pravo privoljenje v zakon, posneti se dá iz slučaja samega, ker Tit obeta Kamili, da jo bo vzel po smrti svoje žene, torej ima on sam Lucijo za pravo zakonsko ženo.

Kako pa, če bi bil ta zakon sklenjen, kjer velja Tametsi? Potem je bil zakon skoraj gotovo neveljaven. Zakaj ne gotovo, ampak le skoraj gotovo? Zato, ker tudi v tem slučaju puščajo kanonisti in moralisti še neka stranska vratica odprta, skozi katera je mogoče priti do veljavnosti zakona. Aichner piše (pg. 658): „Matrimonia clandestina valida sunt, quoties parochi proprii praesentia haberi plane non potest.“ Aertuys (I. pg. 62): „Valeret matrimonium sine parochi praesentia, si in aliqua regione parochus

adire non posset.“ Zupančič piše v „Pastirstvu“ (str. 743, op. 1): „In še celo v krajih, kjer je v veljavi tridentinski dekret, veljaven bi bil zakon pred dvema pričama sklenjen, a ne pred župnikom, če je pričujočnost lastnega duhovnega pastirja ali kacega družega od dotičnega župnika ali škofa pooblaščenega mašnika nemogoča, n. pr. če sploh tam ni katoliškega župnika, ali če brez velike nevarnosti ni mogoče do njega priti, ali ko bi bil javno pristopil k hereziji“.

2º. Kako nam je soditi o veljavnosti Titovega zakona s Kamilo? Odgovor sledi iz prvega. Ako je bil namreč zakon z Lucijo neveljaven, je zakon s Kamilo veljaven, kajti v tem slučaju bi bil civilni zakon le „postavni konkubinatus“; ex copula illicita pa sledi le zadržek svaštva, ki pa ne presega družega kolena.

Ako pa je bil prvi zakon veljaven, je drugi neveljaven. Nasprotuje mu zadržek svaštva, izhajajoč ex matrimonio valido consummato, raztezajoč se do četrtega kolena; pa ko bi tudi zakon ne bil izvršen (consummatum), bi bil zakon s Kamilo neveljaven radi zadržka nepravega svaštva (publicae honestatis), ki se enako raztezuje do četrtega kolena. Nadalje opovira drugi zakon razdiralen zadržek impedimentum criminis, ki nastane ex adulterio cum promissione futuri matrimonii, kajti v našem slučaju ima prešeštvo vse one znake, ki jih našteva zakonsko pravo, da nastane zadržek.

II. Kako naj ravna spovednik, ako bi se mu pripetil tak slučaj? Najprvo mora preiskovati prvi, civilni zakon. Pri tem preiskovanji mora pred vsem pred očmi imeti to-le troje: a) Ali je bilo dano pravo privoljenje v zakon ali ne? b) Ali ni veljavnosti zakona nasprotoval kak drugi razdiralen zadržek? c) Ali je bil zakon sklenjen v kraju, kjer velja Tametsi, ali ne? O prvih dveh se lahko natančno prepriča s spraševanjem, težje je s tretjim, kajti laiki ne vedó zadosti razločiti med sklepanjem zakona v cerkvi sploh, in onim in forma Tridentina. Tudi se ne more zahtevati od nas, da bi na pamet vedeli, kje je proglašen Tametsi, kje ne. (Pouči nas o tem: Casus Conse. Gury II. pg. 637, še boljše o severno-ameriških krajih Linz. Quartalschr. 1887, pg. 216 & 217.)* Nekoliko mu tudi tukaj pomaga spraševanje, n. pr. je li bil pred zakonom pri spovedi, kaj mu je rekel spovednik, kako navadno tam ljudje zakon sklepajo, ali splošno pred uradnikom itd. Iz teh in enacih vprašanj že lahko precej verjetno sklepa, je li bil zakon sklenjen in loco Tridentini ali ne.

*) Precej natančen zaznamek krajev na celem svetu, v katerih je dekret Tametsi proklamiran, nahaja se v knjigi: Zitelli, Apparatus juris eccles. pag. 394—404 (Romae, 1886), in v brošuri A. Leinz, Der Ehevorschrift des Concils von Trient Ausdehnung und heutige Geltung (Freiburg, 1888).

Ako je bil civilni zakon sklenjen in loco Tridentini, sme sklepati, da je bil skoro gotovo neveljaven, da je tedaj drugi zakon skoraj gotovo veljaven. Ker pa je po zgorej rečenem vendar le mogoče, da bi bil tudi v takih krajih civilni zakon cerkveno veljaven radi posebnih okoliščin, zato spovednik ne more in ne sme kar sam ob sebi sodbe storiti, marveč sporoči naj dotični slučaj škofijstvu, ter naj se ravna po njegovi odredbi.

Ako je bil civilni zakon sklenjen v kraju, kjer Tametsi ne velja, je bil veljaven in drugi zakon je neveljaven. Spovednik mora skrbeti, da se zakon poveljavi. Pri tem pa mora oprezno ravnati, da dozdevnima zakonskima še večje dušne rane ne vseka.

Preiskuje naj: 1. Ali sta sklenila zakon in bona vel in mala fide. Možno je, da nista vedela za sorodvinstvo; še bolj možno, da nista bila poučena o razsežnosti zadržka svaštva.

2. Jeli zadržek obema znan; morda ženin Kamili ni povedal, da je bila prva žena njej sorodna?

3. Jeli neveljavnost zakona drugim znana ali ne? Morda v domačem kraju o prvem zakonu še nič ne vedo; torej je za sedaj tudi razdiralen zadržek neznan.

4. Ali živita v lepi slogi, in ni nevarnosti, da ne bi eden ali drugi spoznavši ničevost svojega zakona ne zahteval ločitve?

5. Ali je morda dozdevni zakonski že s tem namenom prišel k spovedi, da bi se tukaj še bolj utrdil o ničevnosti zakona, ker se itak namerava ločiti od svojega družeta?

Ako sta ga sklenila in bona fide in sta še sedaj v dobri vesti, potem naj nič ne omeni o ničevosti zakona, ne peccatores materiales evadant formales, marveč naj reč takoj sporoči škofijstvu.

Če sta ga sklenila in mala fide, ali pa če sta ga tudi sklenila in bona fide, pa je zdaj obema znano, da zakon ni veljaven, morata živeti, dokler se zakon ne poveljavi, kakor brat in sestra, torej ločena quoad thorum.

Če je neveljavnost obče znana, morata se ločiti quoad thorum et mensam.

Če je znana neveljavnost le enemu dozdevnih zakonskih, sciens nec pretere nec reddere potest.

Težavno bi bilo stališče spovednikovo, ko bi spoznal, da se nameravata ločiti. Kako naj ravna? Spovednik bi ga moral opomniti, naj nikar svoje vesti, ki je že tako preobložena, še bolj ne obklada; naj pomisli, kako pohujšanje bo vsled tega nastalo; kako slabo bo za otroke, če jih imata; kako ga bo to peklo na zadnjo uro; da se ni treba bati troškov, ker mu bo spovednik sam potrebno poskrbel i. dr., da pri sodnji nič ne opravi, ker je njegov zakon civilno veljaven.

Po vsem tem bi mu spovednik naročil, kdaj naj pride zopet k spovedi, ako je in bona fide, podelil bi mu lahko tudi sv. odvezo, ter reč naznanil tecto nomine škofijstvu.

Kaj pa, ko bi bil tak slučaj na smrtni postelji? Tedaj bi se moral spovednik zadovoljiti z resnim zagotovilom, če je namreč in mala fide, da bo vse spolnil, kar bode vkrenilo škofijstvo, pripraviti bi moral dotičnega k pravemu kesanju, mu podeliti sv. odvezo, na to pa ta casus predložiti škofijstvu.

4. Ausführlicher, als die vorstehende Frage, wurde in 75 Ausarbeitungen über die Verpflichtung zur Berrichtung der Messen pro populo verhandelt und die Handlungsweise des Abundius einer richtigen Kritik unterworfen. Aus dem nachstehend abgedruckten Elaborat des Herrn Pfarrers L. Skufca ist auch ersichtlich, wie es kam, daß vielfach in der Laibacher Diöcese in Sachen der Pfarrmesse nicht nach den allgemein gültigen kirchlichen Bestimmungen gehandelt wurde.

I. Vprašanje. Quae est obligatio, applicandi pro populo, et unde derivat?

Odgovor: Vsled splošne cerkvene postave je vsak župnik dolžan, vsako nedeljo in praznik sv. mašo darovati za svoje duhovnjane (pro populo); to je, njim v prid obrniti fructus speciales, ministeriales vel medii sv. daritve. To cerkveno postavo je potrdil tridentinski cerkveni zbor Sess. XXIII. C. I. „Cum praecepto divino mandatum sit (Joan. 21, 15. Act. 20, 28.) omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere; . . . pro his sacrificium offerre . . .“ Nadalje določuje ta cerkveni zbor C. XIV: „Curet episcopus, ut ii sacerdotes saltem diebus dominicis et festis solemnibus, si autem curam animarum habuerint, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, missas celebrent.“ Iz besed tridentinskega zbora sledi, da ne samo po cerkveni, ampak po božji zapovedi so dolžni župniki za ovce sebi izročene darovati sv. mašo, posnemajoč velikega duhovna Jezusa Kristusa, kateri je za vse človeštvo daroval presveto krvavo daritev in je zapovedal: „To storite v moj spomin.“ Ravno to potrdi tudi papež Pij IX. v svoji okrožnici „Amantissimi Redemptoris“: „hujusmodi obligationem ex Divino praecepto descendere juxta Concilii Tridentini doctrinam.“ Od kod pa izvira ta dolžnost, iz beneficija, katerega vživa župnik, ali iz officija, kateri mu je izročen? Veljalo je nekada mnenje, da glavni vzrok te dolžnosti je beneficij župnikov, in tega mnenja je bila tudi dolgo časa Congregatio Concilii Tridentini Interpretum, ki je mnogokrat razsodila, da so župniki dolžni pro populo aplikovati in sicer s tem razločkom, da tisti, ki imajo obilnejše dohodke, morajo sleherni dan, drugi s pičlimi dohodki vsaj ob praznikih to storiti. Sčasom pa je obveljalo mnenje, da ne beneficij, ampak officij, služba župnikova sama na sebi naklada to dolžnost, da torej župniki z bogatimi

dohodki niso dolžni vsaki dan aplikovati, in da tudi župniki, ki imajo le pičle dohodke, ali pa celo nobenih, so dolžni maševati pro populo.

Župnik v tej zadevi ni le parochus sensu pleno, ampak vsak tak mašnik, ki po cerkveni višji oblasti poslan, v lastnem imenu redno duhovno pastirstvo v nekem določenem okraju škofije tako oskrbuje, da je v tem delovanju neposrednje škofu podložen; — ali samostalni duhovni pastir, kateremu je določena občina, za katero noben drugi ni dolžan aplikovati, naj se imenuje župnik, vikar, kurat, administrator, provizor ali drugače. Ni pa treba ob omenjenih dneh maševati pro populo tistemu, ki v duhovnem pastirstvu ne deluje v svojem imenu, ampak samostalnim duhovnim pastirjem v pomoč poslan, oskrbuje razna župnjska opravila v imenu svojega neposrednjega predstojnika in je temu podložen, n. pr. duhovni pomočniki. Kar posebej razmere v naši škofiji zadeva, dolžni so po mojem mnenju aplikovati sv. mašo pro populo pravi župniki, lokalna kapelana, administratorji, vikarji, potem kurati na Vipavskem, niso pa dolžni ekspositi, vpokojeni župniki, kateri semtertje na podružnicah opravljajo službo božjo, kuratni beneficijati na Goričici itd.

Kar zadeva poedinosti tega zakona, je dolžan samostalni duhovni pastir maševati pro populo:

1. ob določenih dnevih, o katerih še pozneje. Dovolil pa je papež Benedikt XIV. v konstituciji „Cum semper“ vsem škofom, da smejo ubožnim župnikom dovoliti, ob določenem dnevu, ako so naprošeni, maševati pro stipendio, sv. daritev za ljudstvo pa drug dan med tednom opraviti. Pri nas ni navada, da bi ljudje ob nedeljah in praznikih zahtevali sveto mašo na poseben namen.

2. Na določenem kraju, to je v farni cerkvi, ali vsaj v taki cerkvi tiste fare, v kateri je farno ljudstvo zbrano k duhovnemu opravilu. Dovoljeno pa je, kakor je izrekla S. C. R. 14. decembra 1872: „Parochum die festo a sua parochia legitime absentem satisfacere suae obligationi Missam applicando in loco, ubi degit, dummodo ad necessariam populi commoditatem alius sacerdos in ecclesia parochiali celebret, et verbum divinum explicet.“

3. Dolžan je aplikovati župnik, ali samostalni duhovni pastir, ker ga k temu veže službena dolžnost; zato ne jenja, ko bi župnik bil zadržan, n. pr. po bolezni, po preobilnih opravilih, ali ko bi vsled druge službe ob istem dnevu moral opraviti sv. mašo še v drug namen. Tak župnik moral bi dobiti družega duhovnika, ki bi proti primerni nagradi mesto njega maševal pro populo. Ako kak župnik oskrbuje dve samostalni fari, mora ob določenih dnevih v obeh farnih cerkvah za ljudstvo maševati in sicer on sam, ako sme po dvakrat maševati, sicer po namestniku; ali pa mu je dovoljenja

iskati, da sme eno farnih maš pozneje med tednom opravljati. Tako določuje tudi C. S. Conc. dné 24. julija 1886.

4. Aplikovati pro populo je župnikova osebna dolžnost, katere brez važnega vzroka ne sme prepuščati drugim. Ravno v tem, da župnik daruje sv. mašo za svoje duhovnjane, se lepo javi tesna zveza med pastirjem in krščansko čedo; mašnik nastopi kot besednik in posredovalec svoje občine in ji naklanja sad Kristusovega zaslužnja. Zato je določila S. C. C. na prašanje: An parochi missam pro populo offerre debeant, si legitima causa non impediatur; an vero per alium huic muneri satisfacere possint? — Affirmative ad primam partem; negative ad secundam excepto casu verae necessitatis et concurrente causa canonica. Kanoničen vzrok bi bil, če je župnik legitime absens, ali bolan. Ni pa ravno treba, da bi župnik sam imel tako zvano veliko opravilo ali slovesno službo božjo; iz pametnega vzroka zadostuje tiha maša, ki jo daruje za ljudstvo. V tem oziru določuje za našo škofijo razglas ljubljanskega knezoškofijskega Ordinarijata z dné 26. oktobra 1858, št. 1151 sledeče: „Die Pfarrmesse, die für das Volk zu applizieren ist, ist eigentlich die Messe des Hauptgottesdienstes, den in der Regel der Pfarrer selbst abhalten soll; allein es wird, wenn hinreichende Gründe vorhanden sind, gestattet, dass die hl. Messe bei dem Hauptgottesdienste der Cooperator oder ein sonstiger Priester auf eine andere Intention verrichtet, wenn nur der Pfarrer in der eigenen Kirche im Beisein einiger Insassen auch die hl. Messe liest, und sie für die Pfarrgemeinde zu applizieren nicht unterlässt.“

II. Vprašanje. Quis applicare tenetur, et quibus diebus?

Odgovor: Iz splošnje cerkvene postave, do sedaj razložene, sledi, da je župnik sam osebno dolžan aplikovati sv. mašo pro populo, in sicer vsak župnik brez razložka, naj ima bogate ali pičle dohodke, ker vzrok te dolžnosti je officium, ne pa beneficium župnikov. Stare cerkvene postave in tridentinski zbor sam sicer to dolžnost le splošno velevajo, o osebi in družih okoliščinah pa nič natančnega ne določijo. Papež Inocencij XIII. pa je v konstituciji „Nuper a congregatione“, določno izjavil, da so vsi župniki dolžni, naj imajo kongruo, ali ne, vsaj ob nedeljah in praznikih aplikovati pro populo. Pravegotovosti še zmiraj ni bilo, zato je ta nedoločen „vsaj“ odpravil Benedikt XIV. s konstitucijo „Cum semper oblata“ 19. avg. 1744: Vsakteri, katerega veže ta dolžnost, mora, naj je tudi drugačna navada, vsako nedeljo in zapovedan praznik aplikovati, ker tridentinski zbor zahteva, da ob teh dnevih se posebno izvršuje duhovno pastirstvo z deljenjem sv. zakramentov, službo božjo in krščanskim podučevanjem. Prazniki, ob katerih je župnik dolžan aplikovati, so: dies festi de praecepto naštetih v buli Urbana VIII.

„Universa per orbem“ 1. sept. 1642 in so: Festum Nativitatis D. — Circumcis. — Epiph. — Resurrect. cum duabus feriis; Ascens. — Pentec. cum duabus feriis. — S. Trinitatis — Corporis X. — Invent. S. Cruc. — Purificat. — Annuntiat. — Assumption. — Nativit. BMV. — Dedicat. Michael. Arch. — Nativitat. Joannis Bapt. — St. Petri et Pauli. — St. Andreae, — Jacobi, — Joannis Evangelistae, — Thomae, — Philippi et Jacobi, — Bartholom. — Matthaei, — Simonis et Judae, — S. Mathiae, — Stephani Prot. — St. Innocent. — S. Laurent. — Sylvestri — Joseph — S. Annae, — Omnium Storum. K tem je prišel vsled dekreta Klementa IX. 6. dec. 1708 „Commissi nobis“ še festum Immacul. Conc. B. M. V. — skupaj 37 praznikov. Ko se je število zapovedanih praznikov pro foro pozneje skrčilo, in je zlasti Klement XIV. izrekel, da in festis sublatis ljudstvo nima dolžnosti pri sv. maši biti, tedaj je nastalo mnenje in se zagovarjalo, da vsled tega ob takih dnevih župnik ni več dolžan aplikovati pro populo, in zopet se je ta dolžnost različno spolnovala. Škofje ene škofije velevali so to, drugi nasprotno, — tako, da ni bilo prave gotovosti in edinosti. Tej negotovosti in vsem dvomom je konec storil Pij IX. s svojo encikliko z dné 3. maja 1858 „Amantissimi Redemptoris“. Enciklika najprej razlaga sad sv. maše, dolžnost aplikovanja pro populo po konstituciji „Cum semper“ in mnenje mnogih župnikov gledé aplikovanja in festis suppressis; ob enem izjavi, da so papeži v dotičnih pismih le vernikom polajšali dolžnost, ne pa župnikom, da se morajo ta pisma strictissime razlagati, in so tudi kongregacije v tem smislu odgovarjale. Slednjič strogo ukazuje: „Decernimus, statuimus, parochos aliosque omnes animarum curam actu gerentes sacrosanct. Missae sacrificium pro populo sibi commissio celebrare et applicare debere tum omnibus Dominicis, aliisque diebus, qui ex praecepto adhuc servantur, tum illis etiam, qui ex hujus Apostolicae Sedis indulgentia ex dierum de praecepto festorum numero sublatis ac translatis sunt, quemadmodum ipsi animarum curatores debebant, dum memorata Urbani VIII. Constitutio in pleno suo robore vigeat, antequam festivi de praecepto dies imminuerentur et transferrentur.“

Prejšnje zanemarjanje te dolžnosti vsled navade sv. Oče odpušča, a zanaprej veli, da sleherni vestno spolnuje to določbo. Slednjič pa še pristavi: „Cum vero nos minime lateat, peculiare casus pertingere posse, in quibus pro re ac tempore aliqua hujus obligationis remissio parochis sit tribuenda, sciatis velimus, ab omnibus Nostram Concilii Congregationem unice esse adeundam ad hujusmodi obtinenda indulta.“

Razglas knezoškofijstva ljubljanskega z dné 26. oktobra 1858, št. 1151, s katerim se papeževa okrožnica objavi, opomni, da se ima v naši škofiji k omenjenim praznikom še prišteti god sv. Mohora in Fortunata,

patronov ljubljanske škofije in k sklepu določi: „Um jedem Zweifel vorzubeugen, welchen Ortsseelsorgern die Pflicht obliegt, die hl. Messen an den Sonn- und Feiertagen, sowie auch an den abgebrachten Feiertagen für das Pfarrvolk zu applizieren, wird hiemit erklärt, dass hiezu alle Pfarrer, Pfarrvikare, Lokalkapläne verpflichtet sind, und alle sonstigen selbst amoviblen Vikäre und Lokalkuraten, wenn sie von keinem Pfarrer abhängen, und endlich in Erledigungsfällen aller dieser Kurazien, auch die aufgestellten Administratoren oder Provisoren derselben; dagegen trifft diese Verpflichtung die amoviblen von dem Hauptpfarrer abhängigen Vikäre und Kapläne nicht, es sei denn, dass sie durch Stiftung oder Contract dazu besonders verpflichtet wären.“ Gledé dni, ob katerih se mora aplikovati sv. maša pro populo, opomni še naš škofijski direktorij: „Signum crucis (majus) in Calendario denotat Dominicis aut festa de praecepto in foro celebranda, formae vero (minoris) indicat festa suppressa. His omnibus diebus parochi alique omnes animarum curam actu gerentes St. Missae sacrificium pro populo sibi commissio applicare debent.“

III. Vprašanje: Quid de stipendio?

Odgovor: Iz razlogov, do sedaj navedenih, sledi, da župniku ni dovoljeno za farno mašo jemati štipendija, ne od faranov, ne iz cerkvenih dohodkov, ker je v svoji vesti po božji in cerkveni postavi zavezan jo darovati za farane, ker ta dolžnost izvira iz službe njegove, ne pa iz beneficija, in imajo farani popolno pravico do sadu sv. maše, ne gledé na župnikove večje ali manjše dohodke. Kdor bi tedaj jemal stipendij za farno mašo, dolžan je restitovati ex justitia.

IV. Vprašanje:

Abundius, novus parochus, monitus de obligatione applicandi certis diebus pro populo, respondet, suo tempore alumnos Theologiae studiosos de hujusmodi obligatione edoctos nequaquam fuisse; hinc eam certam sibi non esse, proindeque abstinere jure se posse ab ea adimplenda secundum principium: lex dubia non obligat, et onera incerta non sunt imponenda; prout reapse abstinuisse se dicit etiam eo tempore, quo administratoris parochiae, resp. vicarii munere fungebatur. Multo magis hujusmodi obligationem quoad festa suppressa negat, quippe cui etiam aliqua declaratio in folio dioecetano (Kirchl. Verord.-Blatt 1863. III. pag. 7.) contenta suffragetur. Unde saltem hise diebus se non applicaturum dicit, nisi simul accepto ex ecclesiae proventibus ordinario Missae stipendio.

Quaeritur: Quid censendum de variis rationibus ab Abundio contra hujusmodi obligationem prolatis?

Odgovor: Predno na to vprašanje naravnost odgovorim, navedem, kakošno mnenje in navada je v naši škofiji gledé farnih maš.

Da je vsak župnik in samostalni duhovnik dolžan ob nedeljah in praznikih, ki se obhajajo in foro, aplikovati sv. mašo pro populo, je v naši škofiji, menim, sploh edino mnenje, ker o tem smo bili vsi enako poučeni v bogoslovji. Drugače pa je gledé farnih maš in festis sublatis. Temu je vzrok razglas knezoškofijskega Ordinarijata ljubljanskega 29. aprila 1863, št. 531, ki se glasi: „Mit Rücksicht auf die geringe Dotation mancher Kuratien habe ich mich bei dem Apostolischen Stuhle um eine Dispens bezüglich dieser Verbindlichkeit, der sogenannten Parochialmesse, vewendet und demnach die Vollmacht erhalten, jene Herren Kuraten, deren jährliche Beneficiat-Einkünfte nach Abzug der Steuern den Betrag von 200 Scudi nicht erreichen, von der Application der hl. Messe pro populo an den abgebrachten Feiertagen für die nächsten sieben Jahre zu entheben. Der Betrag von 200 Scudi gleicht auf die österreichische Währung übertragen jenem von 455 fl. — Jeder Kurat, welcher sich die hier erwähnte Dispens zueignen will, muss nun gewissenhaft sein Beneficiat-Einkommen, welches dem fürstbischöfl. Ordinarate niemals vollkommen bekannt sein kann, weil bei dieser Berechnung bezüglich der Dispens nicht die buchhalterisch adjustirte Fassion zum Masstabe genommen werden darf, berechnen, und eben so gewissenhaft entscheiden, ob derselbe die Wohlthat der Dispens sich zueignen kann, oder davon als ausgeschlossen sich betrachten soll.“

Če to objavo prav po besedi razlagamo, moramo reči, 1. da je ta dispensa veljala samo za sedem let, namreč do leta 1870, ker potem se ni več podaljšala. 2. Po tej objavi prav za prav noben župnik ali samostalni duhovnik ni bil oproščen od dolžnosti aplikovanja in festis suppressis, ker se glasi, da se za dispenzo dohodki župnikovi ne smejo šteti po potrjeni fasiji, ampak mora vsakdo sam vestno vse svoje dohodke zračuniti, in če ne znašajo več kot 455 gold., sme se vestno dispenze poslužiti. Menim pa, da ga ni bilo tudi po stari kongruji v naši

škofiji nobenega samostalnega duhovnika, kateri bi vseh dohodkov skupaj ne imel več kot 455 gold. — Ako tedaj to dispenzo prav po érki umevamo, bi z njo ne bilo prav nikomur nič polajšano. Vendar pa se je sploh razlagala tako, da so se župniki, ki so imeli po stari fasiji le 315 gold. ali 400 gold. kongruje, šteli odvezane od dolžnosti aplikovanja in festis sublatis. V tem smislu smo bili tudi mi v bogoslovji podučeni, in v tem pomenu je tudi pokojni knezoškof Janez Kriz. večkrat razsodil na razna vprašanja. In akoravno se ta dispenza ni izrečno podaljšala, vendar se je oproščenje smatralo kot podaljšano, nekaj vsled splošne navade, nekoliko pa morebiti, ker se ni opazilo, da velja samo za sedem let in se je dotični razglas pozabil. Vsled tega nastala je neka consuetudo, katere se ne upam razsoditi, je li contra ali praeter legem. Ko je bila l. 1885 povišana kongruja samostalnim duhovnikom na 600—1000 gold., začeli so nekateri župniki opravljati maše pro populo tudi in festis suppressis; drugi pa ne, držé se prejšnje navade. Želeti bi bilo torej, da se vsem dvomom in negotovosti konec stori in sicer v prid duhovnikom.

Kar za zadeva ravnanje župnika Abundija, mora se odgovoriti: Njegova ignorantia legis je pač naravnost ignorantia erassa et affectata, graviter culpabilis, ker se sam ni hotel podučiti o svojih dolžnostih, ali v bogoslovji ni hotel nauka poslušati, in ker ta cerkvena zapoved nikakor ni lex dubia, ker je večkrat in dovoljno bila razglašena. Dolžan je torej za svoje zanemarjanje zadostovati, da toliko sv. maš daruje pro populo, kolikor jih je opustil ob nedeljah in zapovedanih praznikih. Kar pa zadeva maše in festis suppressis, ga nekoliko opravičuje splošna navada, ki se je razvila vsled prej omenjenega razglasa knezoškofijstva ljubljanskega, in če hoče o tem mirno vest imeti, naj prosi po knezoškofijstvu pri sveti Stolici oproščenja za preteklost in prihodnost.

Sammlung.

Das k. k. Landespräsidium von Krain übermittelte dem Ordinariate mit Zuschrift vom 8. September 1891, Nr. 2334, nachstehenden Aufruf:

Zu der Nacht vom 22. auf den 23. August l. J. ist über die Gemeinden Weissenfels, Ratschach, Kronau und Lengenfeld im politischen Bezirke Radmannsdorf ein verheerendes Ungewitter niedergegangen. Zu reißenden Strömen plötzlich angeschwollene Bäche haben nicht allein die unter

opferwilliger Mitwirkung der genannten Gemeinden mit langjähriger Mühe und großen Kosten hergestellten Communicationsmittel und Wasserschußbauten zum großen Theile zerstört, sondern es sind auch zahlreiche Wohn- und Wirthschaftsgebäude dem entfesselten Elemente zum Opfer gefallen. Nahezu sämtliche Mahlmühlen sind derart versandet und beschädigt, daß deren Betrieb auf lange Zeit hinaus unmöglich geworden ist. Ausgedehnte Flächen von Aeckern und Gärten sind ver-

mehrt und noch gegenwärtig von den Hochwässern überfluthet, so daß die Ertragsfähigkeit derselben auf Jahre hinaus in Frage gestellt wird.

Nach beiläufiger Schätzung beziffert sich der Gesamtschaden mit mehr als 100.000 fl. und ist die Nothlage der Betroffenen um so drückender, als über diese Gemeinden schon einmal, und zwar im Jahre 1885 eine ähnliche Katastrophe hereingebrochen war.

Ich finde mich daher zur Vinderung des unter den Verunglückten herrschenden Elends bestimmt, eine Sammlung milder Gaben im ganzen Kronlande auszuschreiben und appellire hiebei an den stets bewährten Wohlthätigkeitsinn

der Bevölkerung, welche gewiß auch diesmal bereit sein wird, ihre heimgesuchten Landesgenossen nach Kräften zu unterstützen.

Die eingehenden Spenden werden vom Landespräsidium, vom Stadtmagistrate in Laibach und von den Bezirkshauptmannschaften entgegengenommen, durch die Landeszeitung veröffentlicht und ihrer Bestimmung zugeführt werden.“

Demzufolge werden die hochwürdigen Herren Seelsorger hiemit angewiesen, die eingeleitete Sammlung durch Verkündigung von der Kanzel zu fördern und die einfließenden Spenden an die betreffende k. k. Bezirkshauptmannschaft, beziehungsweise an den hiesigen Stadtmagistrat einzusenden.

46.

Concurs - Verlautbarung.

Das Pfarrvicariat Crni Vrh ob Idrija, im Decanate Idrija, ist durch Todfall in Erledigung gekommen und wird hiemit zur Bewerbung ausgeschrieben.

Die Bittgesuche sind an das hochwürdigste fürstbischöfliche Ordinariat in Laibach zu richten.

Peremptorischer Competenztermin 4. November 1891.

47.

Chronik der Diocese.

Herr Matthäus Prezelj, Pfarrer in Mavčice, und Herr Friedrich Hudovernik, Pfarrer in Lesce, wurden zu fürstbischöflichen geistlichen Räten ernannt.

Die canonische Investitur erhielten am 11. Sept. 1891 die Herren: Verhovnik Johann auf die Vorstadtpfarre Trnovo in Ljubljana und Šlakar Joh. auf die Pfarre St. Gotard, und am 23. Sept. 1891: der hochwohlgeb. Herr Zeno Freiherr v. Cirheimb, neuernannter sb. wirkf. Consistorial-Rath und Referent, auf das Freiherr Codelli'sche Canonikat an der Cathedralkirche in Ljubljana, und Herr August Turk auf die Pfarre Koroška Bela.

Herr Dr. Josef Dolencee, Pfarrcooperator in Stara Loka, wurde vorläufig als suppl. Professor des Bibelstudiums des alten Bundes und der orientalischen Dialecte an der theologischen Lehranstalt in Laibach angestellt.

Berufen wurden die Herren: Janež Dominik, Pfarrcooperator in Bloke, als Expositus nach Gora in der Pfarre Sodražica, Jemec Anton, Pfarrcooperator in Senožeče, als Expositus nach Suhorje bei Košana, Mikš Johann, Pfarrcooperator in Hrenovice, als Expositus nach Razdrto,

Pokorn Franz, Pfarrcooperator in Šmarije, als solcher nach Stara Loka, und Šiška Johann, Pfarrcooperator in St. Rupert, als solcher nach Šmarije.

Neu angestellt wurden die Herren Neopresbyter: Jakelj Valentin als Pfarrcooperator in Senožeče, Seigerschmied Josef als Pfarrcooperator in Kostanjevica, Wenzel Filler als Pfarrcooperator in St. Rupert, Češarek Alois als Pfarrcooperator in Cirknica, Češarek Franz als Pfarrcooperator in Podzemelj, Hribar Anton als Pfarrcooperator in Vinica, und Končar Matthäus als Vicar an der Capitels- und Stadtpfarrkirche in Novo Mesto.

In das Diöcesan-Clericalseminar wurden neu aufgenommen folgende absolvirte Gymnasialschüler: Barthlmä Bernard aus Škofja Loka, Franz Bleiweis aus Naklo, August Bošič aus Ljubljana, Anton Čadež aus Trata, Johann Dolinar aus Dóbrava, Josef Dostal aus Ljubljana, Franz Finžgar aus Breznica, Johann Gnjezda aus Gora bei Idrija, Johann Godec aus Boh. Bistrica, Josef Juvanc aus St. Vid bei Cirknica, Georg Karlin aus Škofja Loka, Wilhelm Mlejuik

aus Novo Mesto, Anton Oblak aus Horjul, Franz Oswald aus Idrija, Wilhelm Paulus aus Neuhaus in Böhmen, Franz Potočnik aus Ovisše, Johann Pristov aus Breznica (absolv. Theolog I. anni in Klagenfurt), Martin Škerjanc aus Križe bei Trzič, Josef Solar aus Kropa, Franz Švec aus Kolodej in Böhmen, Thomas Zabukovec aus Ljubljana, und Jakob Zupančič aus Smarije.

Die Belassung im Diöcesan-Knabenseminar wurde folgenden Gymnasialschülern gewährt, als: Mojs Jarec aus Ajdovica, Josef Jerše aus Smartno bei Kranj, Josef Novak aus Gradac, Mathias Prelesnik aus Dobropolje, Lufas Preželj aus Boh. Bistrica, Johann Capuder aus Moravče, Andreas Širaj aus Bloke, Ferdinand Ciuha aus Hrušica bei Ljubljana, Johann Košir aus Št. Jošt ob Polh. Gradec, Josef Lavrič aus Blagovica, Blas Rebol aus Trstenik, Lufas Arh aus Kamna Gorica, Johann Debevec aus Postojna, Anton Koritnik aus Polhov Gradec, Johann Mrhar aus Dolenja Vas, Franz Pengov aus Št. Jakob an der Save, Johann Petrič aus Cerklje, Josef Tičar aus Trboje, Fer-

dinand Verbič aus Borovnica, Franz Zemlja aus Breznica, Jakob Žust aus Poljane bei Škofja Loka, Josef Bravhar aus Voklo, Eugen Legat aus Zagorje, Mojs Mesar aus Jesenice, Vincenz Ogorelec aus Smarije, Jakob Ogrizek aus Matenja Vas, Max Pirnat aus Moravče, Johann Plahutnik aus Ljubljana, Franz Rebol aus Preddvor, Stefan Trškan aus Zagradišče bei Sostro, Valentin Zabret aus Predoslje, Josef Zupan aus Grad.

Die Neuaufnahme in das Diöcesan-Knabenseminar wurde gewährt folgenden angehenden Schülern der V. Classe: Georg Keržišnik aus Poljane ob Loka, Josef Demšar aus Škofja Loka, Richard Sušnik aus Škofja Loka; dann dem Schüler der IV. Classe: Franz Majdič aus Čemšenik, und folgenden Schülern der III. Classe: Johann Bukovnik aus Senčur, Johann Juvan aus Smartno unter Großfahlenberg, Michael Kogovšek aus Dravlje, Lorenz Lah aus Komenda, Andreas Magajna aus Vreme, Jakob Razboršek aus Čemšenik, Franz Sever aus Škofja Loka, und Ignaz Zaplotnik aus Goriče.

Vom fürstbischöflichen Ordinariate, Laibach am 24. September 1891.